

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΗ

**ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
5^Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ**

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ
ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ: ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ Η
ΚΑΤΕΥΝΑΣΜΟΣ; ΙΣΛΑΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»**

ΑΠΟ

ΑΝΤΙΠΛΟΙΑΡΧΟ ΚΛΕΑΝΘΗ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ ΠΝ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2015

ΑΔΙΑΒΑΘΜΗΤΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	Σελίδα 1
Σκοπός.....	Σελίδα 5
Προϋποθέσεις.....	Σελίδα 5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»: Ισλάμ και Πολιτικό Ισλάμ	Σελίδα 6
Βασικές έννοιες του Ισλάμ	Σελίδα 6
Πυλώνες του Ισλάμ.....	Σελίδα 7
Έννοια της τζιχάντ	Σελίδα 8
Σουνίτες και Σίίτες	Σελίδα 10
(Ανα)Γέννηση του Πολιτικού Ισλάμ.....	Σελίδα 11
Ισλαμικά Κόμματα και η Επιτυχία τους στην «Αραβική Άνοιξη».....	Σελίδα 15
Τρομοκρατία (Από την Αλ Κάιντα στο Ισλαμικό Χαλιφάτο).....	Σελίδα 18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»: Ισλαμοφοβία και Ισλάμ στην Ελλάδα	Σελίδα 23
Φονταμενταλισμός.....	Σελίδα 24
Βίαιος Προσηλυτισμός.....	Σελίδα 27
Οι Μουσουλμάνοι είναι οπισθοδρομικοί λόγω θρησκείας.....	Σελίδα 27
Υπάρχει Ισλαμική Τρομοκρατία;.....	Σελίδα 29
Γυναίκες και Ισλάμ.....	Σελίδα 30
Ισλαμοφοβία και Ελλάδα	Σελίδα 32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»: Επιλογές αντιμετώπισης του φαινομένου.....	Σελίδα 34
Καταδίωξη.....	Σελίδα 34
Κατευνασμός.....	Σελίδα 38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ»: Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	Σελίδα 45
Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα.....	Σελίδα 45
Προτάσεις.....	Σελίδα 47
Παράρτημα «Α» Βιβλιογραφία.....	Σελίδα Α-1

Αντιπλοίαρχος
Κλεάνθης Κυριακίδης ΠΝ
του Δημητρίου (ΑΓΜ 2105)
Σπουδαστής ΣΕΘΑ/5^η ΔΙΜΑ
Αθήνα, 15 Ιουνίου 2015

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΘΕΜΑ: Εξέλιξη του Πολιτικού Ισλάμ και επιλογές αντιμετώπισης:
Καταδίωξη ή κατευνασμός; Ισλαμοφοβία και Ισλάμ στην Ελλάδα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παραδοσιακή αντίληψη για το Ισλάμ και ιδιαίτερα για την πολιτική του έκφανση βρίθει παρεξηγήσεων¹, προερχομένων από παραφράσεις και λανθασμένες μεταφράσεις, από μια δημοσιογραφική προσέγγιση της σύγχρονης πραγματικότητας και φυσικά υπό την επίδραση του «οριενταλισμού».² Ακόμα και εγνωσμένης αξίας ακαδημαϊκοί αντιμετωπίζουν το Ισλάμ μονολιθικά με αποκορύφωμα την τοποθέτηση του καθηγητή Σάμιουελ Χάντιγκτον στο περίφημο κατ' αρχάς άρθρο και κατόπιν βιβλίο του για τη «Σύγκρουση των πολιτισμών», στο οποίο το Ισλάμ αποτελεί «διαφορετικό πολιτισμό, όπου οι μουσουλμάνοι είναι πεπεισμένοι για την υπεροχή της κουλτούρας τους και έχουν εμμονή με την κατωτερότητα της ισχύος τους».³ Μια από τις σημαντικότερες παρεξηγήσεις αφορά στην έννοια της «τζιχάντ» που μεταφράζεται ως «Ιερός Πόλεμος», μια έννοια η οποία οφείλει να παρουσιαστεί στην αληθινή της διάσταση ιστορικά και θεολογικά.

Παρότι το Ισλάμ έχει από γεννήσεως πολιτικό χαρακτήρα, το σύγχρονο Πολιτικό Ισλάμ κινείται σε συγκεκριμένα πλαίσια, αφού δημιουργήθηκαν πολιτικά κόμματα (από μετριοπαθή έως σκληροπυρηνικά) και κοινωνικές οργανώσεις, ενώ

¹ Λεπτομέρειες σε Norman Daniel, *Islam and the West: The making of an image* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1960)

² Κλεάνθης Κυριακίδης, *Έντουαρντ Σάιντ*, από τη μόνιμη στήλη «Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής Σκέψης», περιοδικό «Ελληνική Άμυνα και Ασφάλεια», τεύχος 33, Νοέμβριος 2008.

³ Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (New York: Simon and Schuster, 2003), 217.

αναπτύχθηκαν – ξεκινώντας από τον Μαουντούντι⁴ – θεωρίες σχετικές με «ισλαμική δημοκρατία», «ισλαμική οικονομία» ή «ισλαμική εκπαίδευση», πέραν του παραδοσιακού «ισλαμικού δικαίου». Ως εκ τούτου, το Πολιτικό Ισλάμ αντιπαράκειται στα πολιτικά συστήματα και όχι στις έτερες θρησκείες, προσπαθώντας να αποτελέσει μια αξιόπιστη απάντηση και εναλλακτική λύση στον «αποτυχημένο», φιλελευθερισμό, άκρατο καπιταλισμό, σοσιαλισμό, φασισμό ή κομμουνισμό.⁵ Οι θεωρίες της αναγέννησης του Πολιτικού Ισλάμ θα συγκριθούν και θα εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις διάφορες τάσεις που επικρατούν στις μέρες μας.

Σημαντικό κομμάτι της έρευνάς μας θα αποτελέσουν και οι τελευταίες εξελίξεις του Πολιτικού Ισλάμ με την τρέχουσα και μάλλον ατυχούς καταλήξεως «Αραβική Άνοιξη». Θα αναλύσουμε τους λόγους για τους οποίους επικράτησε το Πολιτικό Ισλάμ στην «Αραβική Άνοιξη» παρά την ελάχιστη συμμετοχή του στο ξέσπασμα των εξεγέρσεων. Επίσης τους λόγους που οι πολέμοί του έσπευσαν να το ανατρέψουν. Το Πολιτικό Ισλάμ είναι αναμφίβολα δημοφιλές αφού από τις ελεγχόμενες από τα ισλαμικά κόμματα μη κυβερνητικές οργανώσεις, μέχρι τα ιδιωτικά νοσοκομεία, η κοινωνική πρόνοια στις αραβικές χώρες έχει αφεθεί σε μεγάλο βαθμό στα χέρια του. Ο ρόλος του τζαμιού δεν πρέπει να παραληφθεί στην ανάλυσή μας. Για τους περισσότερους φτωχούς πιστούς Μουσουλμάνους, αποτελεί τη μοναδική πνευματική καθοδήγηση, αλλά και τόπο κοινωνικής συνεύρεσης. Το τζαμί φυσικά λειτουργεί και ως κέντρο προπαγάνδας και στρατολόγησης για τις οργανώσεις και τα ισλαμικά κόμματα. Επίσης η ηγεσία των ισλαμικών κομμάτων αποτελείται κυρίως από ανθρώπους που έχουν υποστεί ταπεινώσεις, διώξεις, φυλακίσεις και βασανιστήρια από τα καθεστώτα και ως εκ τούτου ο απλός λαός τις θεωρεί πιο κοντά του. Το μεγαλύτερο όμως πλεονέκτημα των ισλαμικών κομμάτων είναι ότι έχουν εξαιρετική δομή και οργάνωση, αποτέλεσμα των διώξεων που είχαν υποστεί επί δεκαετίες.

Πολλά από τα ισλαμικά κόμματα θεωρούνται παράλληλα και τρομοκρατικές οργανώσεις. Για να εξετάσουμε την έκφανση του πολιτικού Ισλάμ σε σχέση με την τρομοκρατία (προσπάθεια επίτευξης θεοκρατίας δια της βίας) θα επικεντρωθούμε στην Αλ Κάιντα και θα προσεγγίσουμε ακροθιγώς το υβριδικό φαινόμενο του

⁴ Ο Μαουντούντι, πατέρας του σύγχρονου «φονταμενταλισμού» (σύμφωνα με ακαδημαϊκούς όπως ο Vali Nasr), ίδρυσε το πρώτο σύγχρονο ισλαμικό κόμμα, το Jamaat-i-Islami (JI) («Ισλαμική Κοινωνία»). Βλ. SVR Nasr, *The Vanguard of the Islamic Revolution* (Berkeley: University of California Press, 1994).

⁵ Kleanthis Kyriakidis, *21st Century Terrorism: Worn Diagnosis, Inadequate Remedy*, Master Of Arts Thesis, NPS, Monterey, CA, Ιούλιος 2005, σ. 44-46

Ισλαμικού Χαλιφάτου. Η παγκόσμια ημερήσια διάταξη της οργάνωσης (αλλά και του Χαλιφάτου) και η πορεία της θα αναλυθούν, εξηγώντας πώς από συγκεντρωτική απόλυτα ελεγχόμενη και δομημένη οργάνωση, μετεξελίχθηκε σε φραντσαΐζ και κατέληξε σε μια άμορφη μάζα πολιτικο-στρατιωτικής ιδεολογίας, που προσέλκυσε και δημιούργησε το φαινόμενο των «μοναχικών λύκων», των τρομοκρατών που δρουν αυτοβούλως. Το έτερο ανησυχητικό φαινόμενο της *de facto* εγκαθίδρυσης ενός Ισλαμικού «Χαλιφάτου» σε εδάφη της Συρίας και του Ιράκ, το οποίο χαρακτηρίζεται πλέον ως μεγαλύτερη απειλή και από την Αλ Κάιντα, επίσης θα αναφερθεί γιατί η αντιμετώπισή του είναι πιθανόν ευκολότερη από την αντιμετώπιση της Αλ Κάιντα, αλλά δε θα αναλυθεί λόγω της έκτασης της παρούσης μελέτης.

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση του Πολιτικού Ισλάμ θα δούμε πώς αντιμετωπίστηκε και αντιμετωπίζεται μέχρι σήμερα. Η πιο διαδεδομένη αντίδραση των πολιτικών συστημάτων ήταν αυτή της καταδίωξης. Η Αίγυπτος, καταλύτης των εξελίξεων για ολόκληρο τον αραβικό κόσμο, καταδίωξε τη Μουσουλμανική Αδελφότητα (και αποτελεί μαζί με τη Συρία το παράδειγμα που θα αναλύσουμε) είτε δια σκληρής καταπίεσης και διωγμών, είτε δια απλής απαγόρευσης ουσιαστικής πολιτικής δραστηριότητας. Η ανατροπή του δημοκρατικά εκλεγμένου Μόρσι, αποτελεί τουλάχιστον στο σκέλος της καταδίωξης, μια φυσική συνέχεια της αντιμετώπισης του στρατο-δικαστικού κατεστημένου της Αιγύπτου. Αντίστοιχο μοντέλο εφάρμοξε ο Σάχης στο σιϊτικό Ιράν, ενώ όταν κάποιο ισλαμικό πολιτικό κόμμα κέρδιζε τις εκλογές, συνήθως ανατρεπόταν (περίπτωση Αλγερίας).

Εκεί που το θρησκευτικό συναίσθημα ήταν ιδιαίτερα ισχυρό (Πακιστάν και Σαουδική Αραβία), επελέχθη η πολιτική του κατευνασμού του Πολιτικού Ισλάμ. Στην μεν Σαουδική Αραβία, η θρησκευτική ηγεσία εδέχθη προνόμια και συνεργάστηκε πλήρως με τον βασιλιά, στο δε Πακιστάν, ο δικτάτορας Ζία ουλ Χακ επέτυχε «κατευνασμό» δια της «ισλαμοποίησης» της κοινωνίας, μια ισλαμοποίησης περισσότερο θεωρητικής παρά πρακτικής, αφού διατήρησε τους νόμους και τις πολιτικές επιλογές του κοσμικού κράτους.⁶ Η πολιτική του Ζία αποτελεί το απόλυτο παράδειγμα «κατευνασμού» και θα αποτελέσει σημαντικό τμήμα της ανάλυσής μας. Επίσης σε πολλά κράτη μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας ήρθαν σε θέσεις εξουσίας όπως υπουργικοί θώκοι, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ιορδανία και

⁶ Λεπτομέρειες για την θεωρητική «ισλαμοποίηση» της πολιτικής του Ζία με παράλληλη προσήλωση στη Δύση και το κοσμικό δίκαιο στο βιβλίο S.V.R. Nasr, *Islamic Leviathan*, (Oxford: Oxford University Press, 2001), σ. 130 – 150

αμέσως έδειξαν ένα πλέον «πραγματιστικό» πρόσωπο.⁷ Στο σιϊτικό κόσμο, η συμμετοχή της Χεζμπολά σε πλήθος κυβερνήσεων του Λιβάνου, δεν εξέτρεψε τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους.⁸

Η γείτονας Τουρκία αποτελεί *sui generis*, διότι αφ' ενός μεν το θρησκευτικό συναίσθημα είναι υψηλό, αφ' ετέρου το κεμαλικό ευρωπαϊκό ιδεώδες καταδίωκε μέχρι πρότινος το Πολιτικό Ισλάμ. Η επιτυχία του τελευταίου στην αρχή με τον Ερντογάν και επί περισσότερο από μια δεκαετία – πιο συγκαλυμμένα – από τον Ερντογάν σηματοδοτεί μια δραματική αλλαγή της στάσης του πολιτικού συστήματος με αρχικό κατευνασμό και τελικώς πλήρη αποδοχή του μετριοπαθούς πολιτικού Ισλάμ.⁹ Για τους ανωτέρω λόγους επιλέγουμε να μην ασχοληθούμε περαιτέρω στο παρόν πόνημα με το Πολιτικό Ισλάμ της Τουρκίας, το οποίο εκτιμάται ότι πρέπει να αναλυθεί σε ιδιαίτερη μελέτη.

Έχοντας αναλύσει τόσο τη φύση του Πολιτικού Ισλάμ, όσο και τις αντιδράσεις προς αυτό, θα επικεντρωθούμε στην πληθυσμιακή αύξηση των μουσουλμάνων στην Ελλάδα (μειονότητας και μεταναστών) και στην πιθανότητα να αντιμετωπίσουμε στο μέλλον θέμα Πολιτικού Ισλάμ, προτείνοντας τη βέλτιστη «αντιμετώπιση» του φαινομένου, στηριχθέντες στην ανωτέρω έρευνα. Σε αυτό το σημείο θα εξεταστεί το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθεί το μετριοπαθές Ισλάμ ως φυγόκεντρος δύναμη για κάποια μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας που έχουν τουρκική συνείδηση, αλλά και ως παράγων ώσμωσης με τους Αλβανούς της 2^{ης} και 3^{ης} γενιάς που ζουν στην Ελλάδα. Η περίπτωση αυτή θα συζητηθεί και θα συγκριθεί έναντι δημιουργίας θυλάκων αλβανικού ή τουρκικού εθνικισμού και αντίστοιχα πακιστανικού σκληροπυρηνικού ντεομπαντικού ή γουαχαμπικού Ισλάμ στη χώρα μας. Επίσης θα εξετάσουμε την επίδραση της επικράτησης του Πολιτικού Ισλάμ, στο σχηματισμό νέων συμμαχιών και ιδιαίτερα στον άξονα Καΐρου - Τελ Αβίβ – Λευκωσίας – Αθήνας. Είναι προς το συμφέρον της χώρας; Είναι επιβεβλημένη επιλογή (μονόδρομος); Πως επηρεάζει αυτή η επιλογή το εσωτερικό (διαβιούντες Μουσουλμάνοι) αλλά και τις σχέσεις μας με τον Αραβικό κόσμο;

⁷ Στην Ιορδανία η Αδελφότητα στήριξε τη μοναρχία, αναγνωρίστηκε από το 1945 και βοήθησε στην καταπολέμηση των εξτρεμιστών. Βλ. Mansoor Moaddel, *Jordanian Exceptionalism*, (New York: Palgrave, 2002), σ.1.

⁸ Σύμφωνα με την καθηγήτρια του NPS, Anne Marie Baylouny “ Η Χεζμπολά έγινε μετριοπαθής για να εισέλθει στην πολιτική, αλλά και άλλαξε τον κεντρικό της στόχο, μη ζητώντας πλέον ένα Ισλαμικό κράτος». Anne Marie Baylouny, *Emotions, Poverty or Politics: Misconceptions About Islamic Movements*, *Strategic Insights*, Vol. III, Issue 1, Ιανουάριος 2004.

⁹ Ο Ερντογάν σε συνέντευξή του στο Newsweek δήλωσε ότι «Η Τουρκία πέτυχε αυτό που ο κόσμος θεωρούσε αδύνατο: την ισορροπία μεταξύ του Ισλάμ, της δημοκρατίας, του κοσμικού κράτους και του εκσυγχρονισμού». Johnson Toni & Vriens lauren, *Islam: Governing Under Sharia*, CFR.org, 24 Οκτωβρίου 2011.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας ατομικής διατριβής είναι να εξετάσει την εξέλιξη του Πολιτικού Ισλάμ και τις βασικές επιλογές αντιμετώπισης του φαινομένου, ήτοι την καταδίωξή του ή τον κατευνασμό του. Παράλληλα θα εξετάσει την Ισλαμοφοβία και το Ισλάμ στην Ελλάδα για να καταλήξει σε συμπεράσματα και προτάσεις.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

1. Για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει η Ελλάδα αλλά και ευρύτερα η Διεθνής Κοινότητα (ΕΕ, ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα) το Πολιτικό Ισλάμ, θα θεωρήσουμε ότι δε θα διαφοροποιηθεί άμεσα με μια προσέγγιση της εν λόγω θρησκείας ή των θρησκευτικών κομμάτων ανά τον κόσμο.

2. Για την ανάπτυξη της διατριβής, προϋποθέτουμε την ύπαρξη τριών βασικών κατηγοριών λαθών, οι οποίες συντελούν αποφασιστικά στη μη αποτελεσματική καταπολέμηση του φαινομένου:

α. Στα λάθη που οφείλονται στην άγνοια για την εν λόγω θρησκεία και για τις πολιτικές της εκφάνσεις.

β. Στα λάθη που οφείλονται στην Ισλαμοφοβία που έχει τη βάση της σε θρησκευτικούς και ιστορικούς λόγους.

γ. Στα λάθη που οφείλονται στις υφιστάμενες πιέσεις στην Ελλάδα αλλά και ευρύτερα στην ΕΕ εξαιτίας της παράνομης μετανάστευσης, με τη συντριπτική πλειοψηφία των λαθρομεταναστών να προέρχονται από Μουσουλμανικές χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»

ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΙΣΛΑΜ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

Είναι αδύνατη η ανάλυση του Πολιτικού Ισλάμ χωρίς την προηγούμενη ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών αυτής της θρησκείας, που αποτελεί ταυτόχρονα και σύστημα δικαίου. Παρότι έχει κοινές καταβολές με τον Ιουδαϊσμό και το Χριστιανισμό (όπως ο Θεός, η Δημιουργία, οι Προφήτες και η Δεύτερα Παρουσία) και γεωγραφική εγγύτητα με τις περιοχές όπου οι προαναφερθείσες θρησκείες κυριαρχούν, έχει σημαντικές διαφορές αλλά και ιστορική αντιπαλότητα. Υπάρχει πλήθος παρεξηγήσεων σχετικά με το Ισλάμ ξεκινώντας από την ίδια την ονομασία της θρησκείας. Μέχρι το πρόσφατο παρελθόν γινόταν αναφορά σε Μωαμεθανισμό, αντί του ορθού που είναι Ισλάμ. Παρότι ακόμα και σήμερα κάποιοι ακαδημαϊκοί μιλούν για Μωαμεθανούς, η αναφορά αυτή είναι απόλυτα προσβλητική για τους Μουσουλμάνους¹⁰, αφού ο Μωάμεθ δεν είναι Θεός και η σημασία του έγκειται στο ότι αποτελεί τον τελευταίο και μεγαλύτερο προφήτη του Θεού.

Ισλάμ σημαίνει απόλυτη υποταγή στο θέλημα του Θεού. Η ζωή του πιστού Μουσουλμάνου πρέπει να τηρεί πιστά τους κανόνες του Κορανίου, που αποτελεί το λόγο του Θεού. Για τον Μουσουλμάνο απόδειξη της ιερότητας του βιβλίου είναι ότι είναι γραμμένο σε τέλεια Αραβικά, κάτι ανεξήγητο και θαυμαστό αφού ο Μωάμεθ ήταν αγράμματος. Αποτελείται από 114 κεφάλαια (σούρας), που με εξαίρεση το σύντομο πρώτο κεφάλαιο, βαίνουν μειούμενα σε μέγεθος. Έτσι η μεγαλύτερη σούρα είναι η δεύτερη με 286 στίχους και μικρότερη η τελευταία με μόλις 6. Ιδιαίτερη σημασία για την ανάλυσή μας έχει η σχέση του Ισλάμ με το Χριστιανισμό. Οι Μουσουλμάνοι οφείλουν σύμφωνα με το λόγο του Θεού να σέβονται τους Εβραίους και τους Χριστιανούς. Επιπρόσθετα, για τους Μουσουλμάνους ο Χριστός είναι μεγάλος προφήτης, του οποίου την ψυχή (όπως και αυτή του Αδάμ) έφτιαξε ο Θεός. Η Παναγία είναι απόλυτα σεβαστή ως η Παρθένος Μαρία που με Θεία παρέμβαση γέννησε τον Ιησού. Ο Θεός του Κορανίου είναι ελεήμων και φιλεύσπλαχνος, όπως αναγράφεται 192 φορές, ενώ η οργή και εκδίκησή του αναφέρεται μόλις 17 φορές.¹¹

¹⁰ Huston Smith, *The World's Religions* (San Francisco: Harper Collins, 1991), σ. 221 - 222.

¹¹ Βλ. Smith, σ. 237

ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

Το Ισλάμ έχει πέντε βασικούς πυλώνες, κανόνες που πρέπει να ακολουθούν απαρένγκλιτα οι πιστοί και τους οποίους επεσήμανε και ο Μωάμεθ στο τελευταίο του κήρυγμα. Ο πρώτος εξ' αυτών είναι η «Δήλωση της Πίστης» (Σαχάντα). «Δεν υπάρχει άλλος Θεός από τον ένα Θεό και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του». Η πρόταση περιέχει τα δυο βασικά στοιχεία του Ισλάμ, ήτοι τον μονοθεϊσμό και τη διαφοροποίηση από τις άλλες «Αβρααμικές» θρησκείες (Ιουδαϊσμό και Χριστιανισμό), ότι δηλαδή ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του Θεού, για την ακρίβεια ο τελευταίος και μεγαλύτερος προφήτης, η «σφραγίδα των προφητών». Τουλάχιστον μια φορά στη διάρκεια της ζωής του ο Μουσουλμάνος οφείλει να πει τη Σαχάντα σωστά, δυνατά, καθαρά, με αφοσίωση και πλήρη συναίσθηση της πράξης του. Η πράξη αυτή επιτρέπει σε κάποιον να γίνει Μουσουλμάνος.

Ο δεύτερος πυλώνας της πίστης είναι η συνεχής προσευχή (Σαλά). Οι Μουσουλμάνοι θεωρούν ότι οι άνθρωποι αγνοούν τους νόμους του Θεού και γίνονται αλαζόνες. Η λύση είναι η συχνή προσευχή και ευχαριστία στο Θεό. Το Κοράνι προβλέπει πέντε προσευχές την ημέρα: κατά την ανατολή του Ήλιου, το μεσημέρι, το απομεσήμερο (μεταξύ μεσημεριού και Δύσης), κατά τη Δύση και πριν κοιμηθεί ο πιστός. Η κατεύθυνση της προσευχής είναι η Μέκκα. Αν οι περιστάσεις δεν το επιτρέπουν, ο πιστός μπορεί να προσεύχεται λιγότερο. Σημαντικότερη είναι η προσευχή της Παρασκευής, κάτι που δεν προβλέπεται στο Κοράνι, αλλά έχει επικρατήσει εθιμικά. Το μάζεμα του σώματος ώστε να πιάνει το λιγότερο δυνατό χώρο επισημαίνει την ασημαντότητα του ανθρώπου μπροστά στο Θεό, ενώ η κίνηση του πιστού που γονατίζει και υποκλίνεται την ώρα της προσευχής δηλώνει την απόλυτη υποταγή και παράδοση στο θέλημα του Θεού. Η ταπείνωση και η ισότητα στην προσευχή είναι ιδιαίτερης σημασίας. Ο τρόπος προσευχής έχει υποδειχθεί από τον Μωάμεθ, αλλά δεν περιγράφεται στο Κοράνι. Το περιεχόμενο είναι απλό: δοξολογία, ευχαριστία και υποταγή. Οι άνδρες είναι καλό να προσεύχονται στο τζαμί και οι γυναίκες στο σπίτι, ενώ τα παιδιά οφείλουν να προσεύχονται από την ηλικία των 10 ετών (μαθαίνουν να προσεύχονται 3-4 χρόνια νωρίτερα).¹² Πάντως μπορούν όλοι να προσεύχονται από όπου θέλουν, αρκεί το μέρος να είναι καθαρό, όπως και οι ίδιοι.

Τρίτος πυλώνας της πίστης είναι η φιλανθρωπία (Ζακά). Οι Μουσουλμάνοι πιστεύουν πως τα πάντα είναι εφήμερα και ανήκουν στο Θεό και είναι αμαρτία να

¹² Ahmed, Akbar, *Islam Today: A short introduction to the Muslim World* (London: I.B. Tauris, 1999), σ. 33

τρως όταν ο γείτονάς σου είναι πεινασμένος. Επίσης θεωρούν ότι η φιλανθρωπία πρέπει να γίνεται ταπεινά, ή σύμφωνα με τη διδασκαλία του Μωάμεθ «να μην ξέρει το αριστερό χέρι τι δίνει το δεξί». Οι πιστοί που βρίσκονται στη μεσαία ή υψηλή τάξη οφείλουν να δίνουν στους έχοντες ανάγκη το 2 ½ % του εισοδήματός τους. Οι πρώτοι δικαιούμενοι είναι οι σκλάβοι που πρέπει να εξαργυρώσουν την ελευθερία τους, αφού η σκλαβιά είναι απαράδεκτη για το Ισλάμ. Κατόπιν πρέπει να ωφελούνται οι οφειλέτες που δεν έχουν δυνατότητα να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, αλλά και οι ξένοι/ άγνωστοι.

Τέταρτος πυλώνας της πίστης είναι η νηστεία (σαόμ). Η νηστεία είναι υποχρεωτική και λαμβάνει χώρα κατά τον ένατο μήνα του Ραμαζανίου Το νόημα της νηστείας είναι η υπακοή στο θέλημα του Θεού, η αυτοπειθαρχία, η κατανόηση για την κατάσταση των φτωχών που δεν έχουν τη δυνατότητα σωστής σίτισης και η συναδέλφωση όλων των πιστών. Τα παιδιά, οι έγκυες γυναίκες, οι ασθενείς και οι οδοιπόροι εξαιρούνται της υποχρέωσης. Νηστεία σημαίνει ότι από την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου, απαγορεύεται στο Μουσουλμάνο να φάει ή να πει οτιδήποτε.

Τελευταίος πυλώνας του Ισλάμ είναι το προσκύνημα στη Μέκκα (χατζ). Τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του ο Μουσουλμάνος πρέπει να ταξιδέψει στη Μέκκα, τον τελευταίο μήνα του μουσουλμανικού έτους. Εξαιρούνται όσοι δεν έχουν την οικονομική ή τη φυσική δυνατότητα να το κάνουν. Όλοι πρέπει να φορούν τα ίδια εξαιρετικά απλά ρούχα και το προσκύνημα κρατά πέντε ημέρες.

ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΤΖΙΧΑΝΤ»

Η λέξη «τζιχάντ» προέρχεται από το ρήμα «τζάχαντα» που σημαίνει προσπαθώ σκληρά για ένα ανώτερο σκοπό. Είναι συνεπώς η προσπάθεια αυτοβελτίωσης και αντιμετώπισης των πειρασμών προς χάριν Θεού. Η αρχική παρεξήγηση του όρου και η μετάφραση «Ιερός πόλεμος» προέρχεται από την πρώτη μετάφραση του Κορανίου το 1143 από τον Ροβέρτο του Κήτον που ήταν ιδιαίτερα εμπαθής εναντίον της νέας θρησκείας. Ακόμα όμως και πιο μετριοπαθείς μεταφράσεις όπως του Ιωάννη της Σεγκόβια το 1453, συνέχισαν να μεταφράζουν τον όρο ως «Ιερό Πόλεμο».¹³ Ο λόγος είναι ότι οι Δυτικοί έβλεπαν το Ισλάμ μέσα από τα δικά τους μάτια. Το 1978 ο Αμερικανο-παλαιστίνιος και Χριστιανός Έντουαρντ Σαϊντ μας εξήγησε το πρόβλημα με μια θεωρία που τον έκανε διάσημο.

¹³ R.W.Southern, *Western Views of Islam in the Middle Ages*, (Cambridge: Harvard University Press, 1962), σ. 50

Στο βιβλίο του, που τιτλοφορείται «Οριενταλισμός» ή «ανατολισμός» («Orientalism»), ο Σαΐντ απέδειξε ότι υπάρχει μια πλειάδα λανθασμένων υποθέσεων και παραδοχών της «Δύσης» σχετικά με την «Ανατολή». Οι προκαταλήψεις εναντίον των ισλαμικών πολιτισμών και ιδιαίτερας του αραβικού, οφείλονται σε μια μακρά παράδοση επίπλαστων, εσφαλμένων εικόνων που έχει η «Δύση» και που αναπαράγονται από λογοτέχνες, ιστορικούς και πολιτικούς επιστήμονες.

Χαριτολογώντας και με δόση υπερβολής, ο Σαΐντ επεσήμανε ότι για το μέσο Αμερικάνο οι Μουσουλμάνοι και κυρίως οι Άραβες, είναι είτε προμηθευτές πετρελαίου, είτε πιθανοί τρομοκράτες. Εικόνες από τις «Χίλιες και μια νύκτες» ακόμα επηρεάζουν την Ευρώπη, που εξετάζει υπό ρομαντικό πρίσμα τον Άραβα ως καμηλιέρη. Επίσης συλλήβδην οι Άραβες θεωρούνται κακοί πολεμιστές, αναξιόπιστοι, πονηροί, με τάση για υποταγή στον ισχυρό και χωρίς ψήγματα δημοκρατικής συνείδησης. Ο Σαΐντ αποδίδει το φαινόμενο του «οριενταλισμού» στο γεγονός ότι η «Δύση» επεβλήθη στην «Ανατολή» τόσο καταλυτικά και για τόσο μακρά χρονική περίοδο, που όχι μόνον οι Δυτικοί, αλλά και κάποιοι γηγενείς συγγραφείς προσπάθησαν να γράψουν την ιστορία και τη λογοτεχνία της Ανατολής, υπό δυτικό πρίσμα. Το αρχέτυπο που προβάλλεται σε αυτά τα συγγράμματα είναι μιας λογικής, ισχυρής και ανδροπρεπούς Δύσης, η οποία έρχεται σε αντίθεση με την παράλογη, αδύναμη και θηλυπρεπή Ανατολή. Συνεπώς για τους «οριενταλιστές», υπάρχει πολιτισμικό χάος που διαχωρίζει τις δυο οντότητες. Είναι εύκολο να αντιληφθούμε ότι η «σύγκρουση των πολιτισμών» του Σάμιουελ Χάντιγκτον αποτελεί τη μεγαλύτερη απόδειξη «οριενταλιστικής» προσέγγισης στις πολιτικές επιστήμες. Φυσικά η πιο παρεξηγημένη έννοια όλων είναι αυτή της «τζιχάντ».

Το ερώτημα που τίθεται φυσικά είναι: Έχει ο Μουσουλμάνος το καθήκον να πολεμήσει εναντίον των «απίστων»; Το Ισλάμ χωρίζει τον κόσμο σε δυο μέρη: Το «Dar-al-Islam» (Ειρηνικός Κόσμος) και «Dar-al-harb» (ο Πολέμιος Κόσμος). Σύμφωνα με τη μουσουλμανική θεολογία, οι Μουσουλμάνοι δεν οφείλουν να διεξάγουν πόλεμο για εξισλαμισμό των απίστων. Έχουν όμως καθήκον να αντιδράσουν με «τζιχάντ» σε περίπτωση που η περιοχή τους δεχθεί επίθεση από τους απίστους ή οποιονδήποτε απειλεί την ελευθερία ή την ύπαρξή τους, κάτι αυτονόητο και δίκαιο. Συνεπώς είναι αμυντικός πόλεμος, αφού σύμφωνα με το

Κοράνι (2:190) ο Θεός είναι σαφής: «Προστατέψτε τον εαυτό σας εναντίον των εχθρών, αλλά μην επιτεθείτε πρώτοι! Ο Αλλάχ μισεί τους επιτιθέμενους».¹⁴

Υπάρχουν κανόνες στον αμυντικό αυτό «ιερό πόλεμο»: Ο άμαχος πληθυσμός (γυναικόπαιδα, ηλικιωμένοι, ανάπηροι...) πρέπει να προστατεύονται και κάθε ευκαιρία για ειρήνευση με πρωτοβουλία του εχθρού πρέπει να γίνεται δεκτή. Εκ των ων ουκ άνευ το ότι ο πόλεμος πρέπει να είναι δίκαιος. Σε κάθε περίπτωση μόνο ο Χαλίφης ή εν απουσία του ιεροδιδάσκαλοι με ειδικό βάρος μπορούν να ζητήσουν από την κοινωνία των πιστών («ούμμα») να διεξάγει τζιχάντ. Δεν είναι ατομική υποχρέωση του πιστού. Ένα άλλο κρίσιμο ερώτημα είναι αν έχει το καθήκον ή ακόμα και το περιθώριο ο Μουσουλμάνος να διεξάγει «τζιχάντ» εναντίον άλλου Μουσουλμάνου. Εκεί η πρώτη «ικανοποιητική» απάντηση δόθηκε από τον Ίμπν Ταμίγια, όταν μελετούσε την καταστροφή της Βαγδάτης από τους «ομόθρησκους» του, Μογγόλους.¹⁵ Η απάντηση είναι ότι μπορεί μόνο όταν ο άλλος Μουσουλμάνος είναι «κακός», ήτοι δεν εφαρμόζει το θέλημα του Θεού και γίνεται αποστάτης.

ΣΟΥΝΙΤΕΣ ΚΑΙ ΣΙΪΤΕΣ

Για λόγους περιορισμένης έκτασης της μελέτης δε θα προχωρήσουμε σε λεπτομέρειες για τις διάφορες σέκτες του Ισλάμ ή για το μυστικισμό του (σουφισμός). Απλά θα αναφέρουμε τη διαφορά των Σουνιτών («ορθόδοξοι» μουσουλμάνοι με παγκόσμιο ποσοστό 85%) και Σιϊτών (παγκόσμιο ποσοστό κάτω του 15%). Οι Σιϊτες πιστεύουν ότι ο άξιος διάδοχος του Μωάμεθ ήταν ο Άλι (εξ' ού και Σιΐτες, που σημαίνει η φατρία του Άλι - «shīa 't Ali»). Επίσης θεωρούν ότι υπάρχουν έντεκα ιμάμηδες, διάδοχοι του πρώτου ιμάμη, Άλι, εκ των οποίων ο τελευταίος, Μουχαμάντ αλ Μαχντί ή αλ Μουνταζάρ (ο «μεσσίας»), αναλήφθηκε στους ουραμούς και θα επιστρέψει για να κυβερνήσει δίκαια στη Γη. Για τους Σιΐτες η κοσμική και η θρησκευτική εξουσία διαχωρίζεται δύσκολα, ενώ έχουν περισσότερο πάθος, δικούς τους «αγίους» και «ιερούς τόπους». Αντίθετα οι Σουνίτες δεν έχουν αυστηρά δομημένο Ιερατείο, αφού θεωρούν τη λατρεία «προσωπική υπόθεση». Αυτό όμως δίνει τη δυνατότητα κάποιοι

¹⁴ Βλ. Smith, σ. 100.

¹⁵ Σε λιγότερα από 75 χρόνια από την περίφημη μάχη του Χαττίν που έφερε σε μουσουλμανικά χέρια τους Αγίους Τόπους, οι μουσουλμάνοι δέχθηκαν τρία μεγάλα πλήγματα: Την πτώση των ανατολικών επαρχιών στους Μογγόλους, την πτώση της Κόρντομπα σε Χριστιανούς και το χειρότερο την κατάληψη της Βαγδάτης από τον Χαλάγου Χαν (1258). Ο Ίμπν Ταμίγια εξήγησε τις ήττες ως προερχόμενες λόγω έλλειψης αληθινής πίστης, αλλά και δικαιολόγησε τον πόλεμο έναντι των ομοθρήσκων Μογγόλων, διότι δεν ήταν αληθινοί μουσουλμάνοι, αφού δεν εφήρμοζαν τη «σαρία».

αυτοανακηρυχθέντες Σείχηδες ή ακόμα και Ιμάμηδες να παρασύρουν φανατικούς και περιθωριοποιημένους Μουσουλμάνους.

(ΑΝΑ) ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΙΣΛΑΜ

Ο Πακιστανός Σαγιέντ Μαουντούντι αποτελεί τον βασικότερο εκπρόσωπο και στοχαστή της αναγέννησης του Ισλάμ κατά τον 20ο αιώνα και της στοιχειοθέτησης του ισλαμικού φονταμενταλισμού. Συνομήλικος του Σίϊτη Ιρανού Αγιατολλά Χομείνι, αλλά και του σουνίτη Αιγυπτίου Σαγιέντ Κουτμπ, που οι θεωρίες τους θα ακολουθήσουν, αποτελεί την αφετηρία για όλους τους άλλους, ενώ ταυτόχρονα είναι ο άνθρωπος που εισήγαγε το Ισλάμ στην σύγχρονη πολιτική.

Ο Μαουντούντι σε ηλικία μόλις 18 ετών ήρθε σε επαφή με την ηγεσία της «Κοινωνίας των Ινδών Ιερέων», της ελίτ του μουσουλμανικού κόσμου. Αντί να εντυπωσιαστεί, μάλλον εντυπωσιάσε και του ζητήθηκε να μετακομίσει στο Δελχί και να αναλάβει την έκδοση της επίσημης ημερήσιας εφημερίδας τους, με τίτλο «Μουσουλμάνος». Με παρέλευση τριών ετών ήρθε σε ρήξη με τους υπόλοιπους «ουλάμα», γιατί θεωρούσε ότι πρόδιδαν τις αρχές του Ισλάμ στο όνομα του εθνικισμού και της προσπάθειας για ανεξαρτησία. Τότε ξεκίνησε να γράφει τα σημαντικότερα έργα του με το περίφημο “al Jihad fi’l Islam” («Ο Ιερός Πόλεμος στο Ισλάμ»), ενώ λίγο αργότερα ακολούθησε το “Risalah-I Diniyat” («Προσπαθώντας να κατανοήσουμε το Ισλάμ»). Μετακόμισε στο Χαϊντεραμπάντ, όπου παρατηρώντας την φθίνουσα κατάσταση της μουσουλμανικής κοινότητας και την άνοδο της ινδουιστικής, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αιτία της ηθικής και κοινωνικής κατάπτωσης ήταν η μίξη του Ισλάμ με ινδουιστικά στοιχεία και η απομάκρυνση από την ορθή πίστη. Το 1941 ο Μαουντούντι ίδρυσε το πρώτο καθαρά «θρησκευτικό» κόμμα, παρακλάδια ή μιμητές του οποίου απλώθηκαν παντού, το περίφημο Jamaat-i-Islami (JI) («Ισλαμική Κοινωνία»).

Ολόκληρη η θεωρία του ισλαμικού φονταμενταλισμού τον 20ο αιώνα βασίζεται στη σκέψη του Μαουντούντι. Τόσο σουνίτες όσο και σίϊτες θεολόγοι αλλά και στοχαστές, όπως τα ηγετικά στελέχη της «Μουσουλμανικής Αδελφότητας» είχαν μελετήσει τα έργα του. Προήγαγε ένα «καθαρό Ισλάμ», απαλλαγμένο από ινδουιστικά, μυστικιστικά ή εξευρωπαϊσμένα στοιχεία, αλλά δεν ήταν υπέρ της βίαιας ανατροπής των καθεστώτων. Η εγκαθίδρυση της ισλαμικής δημοκρατίας έπρεπε να προέρχεται από τον γνήσιο εξισλαμισμό της κοινωνίας, η οποία θα επιθυμούσε πλέον την επιβολή του σχετικού καθεστώτος. Αυτός είναι και ο λόγος

που ο Πακιστανός στοχαστής δε συμμετείχε σε παραστρατιωτικές ή τρομοκρατικές οργανώσεις και ηγήθηκε νομίμου κόμματος. Πίστευε και προσπαθούσε να αναλύσει στα γραπτά του ότι η ισλαμική «σαρία» ήταν το τέλειο νομικό σύστημα και με ορθή εφαρμογή θα αποτελούσε το νομικό πλαίσιο της «δημοκρατο-θεοκρατίας» στην οποία πίστευε, ως το τέλειο πολίτευμα.

Ο Μαουντούντι έδωσε έναυσμα σε πιο ριζοσπαστικούς θεωρητικούς να υιοθετήσουν την τυφλή βία αφού επιβεβαίωσε ότι «το Ισλάμ είναι μια παγκόσμια επανάσταση και οφείλει να επεκταθεί και να επικρατήσει, αφού αυτό είναι το θέλημα του Θεού», αλλά ο ίδιος δεν προσυπέγραφε σε έναν πόλεμο των «ενωμένων μουσουλμάνων» κατά των «απίστων και των σταυροφόρων». Πίστευε στην ειρηνική επικράτηση του πολιτικού Ισλάμ, μέσω της «ανωτερότητας» του και της «ισλαμικής εκπαίδευσης» της κοινωνίας. Όσον αφορά την «επιθετική» ή «αμυντική» φύση του «τζιχάντ», η θέση του ήταν ότι τα επίθετα αυτά χαρακτηρίζουν μόνο τους πολέμους μεταξύ κρατών και εθνών. Μια παγκόσμια επανάσταση, μια πανανθρώπινη ιδεολογία και κυρίως η «αλήθεια» που εκπροσωπεί κατά τον Μαουντούντι, το Ισλάμ, υπεραμύνεται των αρχών της και επιτίθεται στις αρχές των άλλων «πολιτικών συστημάτων», της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και του σοσιαλισμού. Συνεπώς ο «ιερός πόλεμος» είναι ταυτόχρονα προσωπικός και συλλογικός, αμυντικός και επιθετικός. Επιπρόσθετα, γνωρίζοντας το θεωρητικό/ ουτοπικό υπόβαθρο της θεωρίας του, ο Μαουντούντι ασχολήθηκε με πολύ πρακτικά προβλήματα, στην προσπάθεια να αποδείξει την εφικτότητα της. Συγκεκριμένα εισήγαγε και ανέλυσε του όρους «ισλαμική οικονομία» και «ισλαμική εκπαίδευση», ενώ το πολιτικό του σύστημα θα είχε εκλεγμένο πρόεδρο, βουλή και ανεξάρτητη «ισλαμική δικαιοσύνη».

Οι ριζοσπαστικοί σουνίτες φονταμενταλιστές, που χρησιμοποιούν την τρομοκρατία ως όπλο, έχουν επηρεαστεί λιγότερο από το έργο του Μαουντούντι και περισσότερο από τα γραπτά του Αιγυπτίου Σαγιέντ Κουμπ. Ειδικότερα, η Αλ Κάιντα χρησιμοποιεί συχνά αποσπάσματα από τα βιβλία του θεωρητικού, που υπήρξε ο κορυφαίος διανοούμενος της «Μουσουλμανικής Αδελφότητας» στις δεκαετίες του 1950 και 1960. Κατά την ανάλυση σε επόμενο κεφάλαιο της καταδίωξης του πολιτικού Ισλάμ στην Αίγυπτο θα δούμε πως ο Νάσσερ φυλάκισε τον Κουμπ επί μια δεκαετία και τελικά τον εκτέλεσε.

Τα δυο κύρια έργα του είναι ένας σχολιασμός του Κορανίου, που τιτλοφορείται «Στη σκιά του Κορανίου» (“Fi Zilal al- Qur’an”) και το πολιτικό του μανιφέστο, που επηρέασε όλες τις σύγχρονες τρομοκρατικές οργανώσεις το

«Διαχρονικά Σημάδια» (“Ma’alim fi-l-Tariq”). Ιδιαίτερα το τελευταίο δημιούργησε μια νέα κοσμοθεωρία και σχολή στρατηγικής, οικονομικής και φιλοσοφικής σκέψης, τον «κουμπισμό». Όπως και ο Μαουντούντι, επέμενε ότι η εφαρμογή του ισλαμικού νόμου θα έπρεπε να αποτελεί το μοναδικό οδηγό της κοινωνίας και αποτελούσε ένα πλήρες σύστημα, όμως σε αντίθεση με τον Μαουντούντι, δεν ήταν υπέρμαχος της «πολιτικής αλλαγής» μέσα από το διεφθαρμένο σύστημα. Η ίδρυση των κομμάτων, ακόμα και η ίδια η πολιτική, ήταν κάτι «αντι-ισλαμικό», ενώ ο κάθε σωστός Μουσουλμάνος είχε το ιερό καθήκον να πολεμήσει για την πίστη του τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς εχθρούς. Μάλιστα, οι εσωτερικοί εχθροί είναι πιο επικίνδυνοι, γιατί καταστρέφουν τη γη του Ισλάμ που είναι σημαντικότερη από τον υπόλοιπο άπιστο κόσμο. Σύμφωνα με τον Κουμπι, οι Μουσουλμάνοι όλου του κόσμου, εγκατέλειψαν τον ισλαμικό νόμο από πολύ νωρίς και αυτός ήταν ο λόγος για όλες τους τις δυστυχίες.

Ο Κουμπι πίστευε ότι μόνο μια κοινωνία με ισλαμικές αρχές μπορεί να ζει αρμονικά και ηθικά. Σε αντίθεση όμως με την κλασική θεοκρατία που υποστήριξαν άλλοι θεωρητικοί όπως ο Χομεϊνί, ο Κουμπι κατέληξε σε μια θεωρία «μουσουλμανικής αναρχίας», αφού μια κοινωνία αληθινών Μουσουλμάνων δεν χρειάζεται διακυβέρνηση ή αστυνόμευση. Επειδή σε κανένα σημείο του έργου του δεν πραγματεύεται απτά πολιτικά προβλήματα, κάποιοι αναλυτές έχουν υποστηρίξει ότι ο Κουμπι φαίνεται να αποδέχεται και μια «ισλαμική δικτατορία», χωρίς βέβαια να καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα «επιλέγεται» ο απόλυτος ηγέτης. Το μοναδικό καθημερινό πρόβλημα με το οποίο ασχολήθηκε ήταν το πρόβλημα της κοινωνικής αδικίας. Σύμφωνα με τη θεωρία του, οι διεφθαρμένες κυβερνήσεις που τη δημιούργησαν, θα καταπέσουν και θα ακολουθήσει μια αναδιανομή του πλούτου, σχεδόν με μυστικιστικό τρόπο, αφού οι αγνοί Μουσουλμάνοι θέτουν το συμφέρον της κοινότητας πάνω από το ατομικό και νοιάζονται για τον συνάνθρωπό τους. Σε αυτό το σημείο η θεωρία του είναι εντελώς αντίθετη από αυτήν του Μαουντούντι.

Αν οι «λαϊκοί» Κουμπι και Μαουντούντι αποτελούν τους θεωρητικούς του σουνιτικού ισλαμικού φονταμενταλισμού, ο «αρχιερέας» («μέγας Αγιατολά») Ρουχολά Μουσάβι Χομεϊνί είναι ο θεωρητικός του σιϊτικού φονταμενταλισμού και ο ιδρυτής του πρώτου και μόνου «θεοκρατικού» ισλαμικού κράτους στον κόσμο. Τον Ιανουάριο του 1953 ξεκίνησε η «πολιτική» καριέρα του Χομεϊνί. Εναντιώθηκε στη «λευκή επανάσταση» του Σάχη που έλαβε μέτρα για ιδιωτικοποιήσεις υπηρεσιών, για την ισότητα των γυναικών και για απόδοση σημαντικών κυβερνητικών θέσεων

σε αλλόθρησκους. Στις 3 Ιουνίου του ίδιου έτους εκφώνησε ένα καυστικό λόγο εναντίον του Σάχη, αιτία που οδήγησε στη σύλληψή και εξορία του. Στις 11 Φεβρουαρίου 1979 ο Χομεϊνί επέστρεψε θριαμβευτικά στη χώρα του και τον υποδέχθηκαν στην Τεχεράνη ως «απελευθερωτή». Περισσότερο από έξι εκατομμύρια Ιρανοί τον αποθέωσαν και του ζήτησαν να αναλάβει την εξουσία μέσα από την «ισλαμική επανάσταση».

Αμέσως έθεσε σε εφαρμογή τις σκέψεις που είχε διατυπώσει προ δεκαετίας. Συγκεκριμένα, στην εξορία είχε συγγράψει το 1970 το περίφημο βιβλίο «Ισλαμική Διακυβέρνηση: Εξουσία του Ανώτατου Δικαστού»¹⁶ («Hokumat-e Islami: Velayat-e faqih»), στο οποίο διαφοροποιήθηκε από τη μέχρι εκείνη στιγμή τοποθέτησή του, ότι «αν εφαρμόζεται ο ισλαμικός νόμος («σαρία»), μπορεί την εξουσία να ασκεί κοσμικός άρχων». Ο Χομεϊνί ζητούσε την πιστή εφαρμογή της «σαρία» και την ανάληψη όλων των εξουσιών (εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική), από ένα συμβούλιο «σοφών αρχιερέων». Η στρατηγική του σκέψη εναντιωνόταν τόσο στη δυτική επίδραση που «κατέστρεφε τα χρηστά ήθη του Ισλάμ», όσο και στον καταπιεστικό κομμουνισμό, που το «Κόμμα γινόταν Θεός». Παρότι συμπαθούσε και ενίοτε ενίσχυε (φραστικά πριν αποκτήσει εξουσία και υλικά αργότερα) τα αριστερά επαναστατικά κινήματα, το έκανε για λόγους «αλληλεγγύης προς τους αδικημένους λαούς», επειδή μετά τη δολοφονία του Ιμάμη Χουσέιν, γιου του Ιμάμη Άλι στην περίφημη σφαγή της Καρμπάλα, όλοι οι Σίίτες έχουν «ιερή υποχρέωση να βοηθούν τους αδικημένους».

Ο Χομεϊνί διαχώρισε τις εξουσίες, όμως ο Ανώτατος Δικαστής και το «Συμβούλιο των αρχιερέων» είχε εξ' αρχής την πρωτοκαθεδρία, με βέτο σε οτιδήποτε έκρινε αντίθετο με το Ισλάμ. Όλες τις σημαντικές θέσεις, συμπεριλαμβανομένης αυτής του πρωθυπουργού κατέλαβαν άλλοι «αγιατολά», παρότι ο πρώτος του πρωθυπουργός ήταν πολίτης. Γενικά, οφείλει κανείς να του αναγνωρίσει ευελιξία, γιατί παρότι στην αρχή πίστευε ότι οι γυναίκες δεν πρέπει να συμμετέχουν στα κοινά, όταν ανέλαβε την εξουσία ανέθεσε σε κάποιες από αυτές ιδιαίτερα σημαντικές θέσεις. Επίσης παρά την πολεμική του κατά των «σιωνιστών», προστάτεψε την εβραϊκή και τις άλλες μειονότητες με διάταγμα («φάτβα»), στο οποίο ανέφερε ότι ο σεβασμός τους, ήταν ιερή ισλαμική υποχρέωση. Όσον αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ στην αρχή είχε συμφωνήσει με την Παγκόσμια

¹⁶ Η εν λόγω θέση δεν υπήρχε ποτέ στο Ισλάμ και δε στηρίζεται θεολογικά. Αποτελεί μια εφεύρεση του Χομεϊνί. Βλ. Bernard Lewis, *What Went Wrong?* (Oxford: Oxford University Press, 2002), σ. 114.

Διακήρυξή τους (Παρίσι, 1949), τελικά ήταν από τους πρωτεργάτες της «Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Ισλάμ», που ψηφίστηκε στο Κάιρο, ένα χρόνο μετά το θάνατό του.

Ονειρευόταν να «ενώσει» το Ισλάμ, αλλά ήταν αδύνατο, αφού ως σίιτης είχε ελάχιστη επιρροή στους σουνίτες, που τον θεωρούσαν αιρετικό. Παρότι οι Μουσουλμάνοι επικεντρώνονται κυρίως στις περιοχές που κάποτε ζούσαν Μουσουλμάνοι, ο Χομεϊνί επέμενε ότι ο «λόγος του Θεού» έπρεπε να εξαπλωθεί παντού. Έτσι, στην κοσμοθεωρία του κήρυττε την παγκόσμια ισλαμική επανάσταση, αφού πρώτα οι θρησκευτικοί ηγέτες της, κέρδιζαν τις καρδιές του λαού.

Ο θεσμός του «Ανώτατου Δικαστή» δεν είχε προηγούμενο στο Ισλάμ και αποτελεί τον κορμό της στρατηγικής σκέψης του Χομεϊνί που ουσιαστικά δημιούργησε και επέβαλε τη «δικτατορία του αρχιερέα». Σύμφωνα με τον Χομεϊνί και σε αντίθεση με όλες τις ισλαμικές παραδόσεις, η πειθαρχία στους αρχιερείς είναι σημαντικότερη ακόμα και από τους πέντε πυλώνες της πίστης. Το συμβούλιο των αρχιερέων και κυρίως ο «Ανώτατος Δικαστής», είναι σύμφωνα με τον Χομεϊνί σπουδαιότεροι ακόμα και από τον ισλαμικό νόμο, γιατί ξέρουν πως και με ποιον τρόπο να τον εφαρμόσουν ή ακόμα και να μην τον εφαρμόσουν αν πρόκειται να εξυπηρετήσουν καλύτερα τα συμφέροντα του Ισλάμ.

ΙΣΛΑΜΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ «ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ»

Με τον όρο Πολιτικό Ισλάμ οι περισσότεροι θεωρητικοί δεν εννοούν ούτε την τρομοκρατία, ούτε κατ' ανάγκην τη θεοκρατία, αλλά την είσοδο του Ισλάμ στη σύγχρονη πολιτική με τη μορφή κομμάτων και ιδεολογίας. Οι όροι «ισλαμικός φονταμενταλισμός», «ριζοσπαστικό Ισλάμ», «πολιτικό Ισλάμ», «τζιχαντισμός», «αναγέννηση του Ισλάμ» και «ισλαμική τρομοκρατία» χρησιμοποιούνται πολλές φορές αδιακρίτως και συγχέονται.¹⁷ Η «αναγέννηση του Ισλάμ» όπως είδαμε ή νέος «φονταμενταλισμός» απαιτεί την επιστροφή του Ισλάμ στην αγνή του μορφή, απαλλαγμένο από επιρροές (κυρίως δυτικές, αλλά και ινδουιστικές) που το αλλοιώνουν και οδηγούν σε ηθική και κοινωνική κατάπτωση. Το «πολιτικό Ισλάμ» νοείται ως πολιτικό σύστημα και εκφράζεται μέσω πολιτικών κομμάτων. Ανάλογα με το βαθμό αποδοχής των δημοκρατικών θεσμών ή των αλλοθρήσκων, μπορεί να

¹⁷ Ο Καράουλ Μέρφυ διαχωρίζει εξαιρετικά το *Radical Islam* από το *Political Islam*, το «δεύτερο επίπεδο της Ισλαμικής Αναγέννησης». Murphy Caryle, *Passion for Islam* (New York: Scribner, 2002), σ.7

είναι μετριοπαθές ή «ριζοσπαστικό» (π.χ. Σαλαφιστές ή Ταλιμπάν). Τέλος, η πιο αποτρόπαια έκφανση του φονταμενταλισμού είναι η τρομοκρατία, που όμως τις περισσότερες φορές (εξαιρέση η Αλ Κάιντα) έχει τοπικό και «εθνικοαπελευθερωτικό» χαρακτήρα (όπως στο Κασμίρ και την Παλαιστίνη).

Όλη η Μέση Ανατολή βρίθει ισλαμικών κομμάτων. Τα κυριότερα είναι το Τουρκικό ΑΚΡ, η Λιβανέζικη Χεζμπολά, η Τυνησιακή Ενάχντα, το Μαροκινό κόμμα Δικαιοσύνης και Προόδου και φυσικά όλα τα κόμματα/παρακλάδια της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, συμπεριλαμβανομένης της Παλαιστινιακής Χαμάς. Πολιτικό αλλά και «ριζοσπαστικό» Ισλάμ αποτελούν τα σαλαφιστικά κόμματα, που πρεσβεύουν την ισλαμοποίηση της κοινωνίας (όπως το αιγυπτιακό κόμμα αλ Νουρ), με μικρότερο βαθμό ανοχής στις διαφορετικότητες και λιγότερο δυτικοποιημένο εκσυγχρονισμό από τα προαναφερθέντα κόμματα.

Η Μουσουλμανική Αδελφότητα που δεν είναι κόμμα θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο που θα αναδειχθεί ιστορικά και πλιτικά τόσο η καταδίωξη όσο και ο κατευνασμός ως επιλογές αντιμετώπισης του Πολιτικού Ισλάμ. Στην παρούσα φάση κρίνεται χρήσιμο να αναφερθεί ότι τα ισλαμικά κόμματα παρότι δεν συμμετείχαν στις Αραβικές εξεγέρσεις, αποτέλεσαν τον μεγάλο κερδισμένο όπου έγιναν ελεύθερες εκλογές. Το κόμμα Ενάχντα στην Τυνησία, οργανωμένο στα πρότυπα του τουρκικού ΑΚΡ, κέρδισε περίπου το 42% στις πρώτες ελεύθερες εκλογές, το οποίο μετουσιώθηκε σε 89 από τις 217 έδρες της βουλής. Στην Αίγυπτο το κόμμα που στήριξε η Μουσουλμανική Αδελφότητα κέρδισε άνετα και θα αναλύσουμε αργότερα την καταδίωξή του και τις συνέπειές της (37,5% και 235/508 έδρες). Το Ισλαμικό κόμμα Δικαιοσύνης και Προόδου στο Μαρόκο κέρδισε τις εκλογές (107 έδρες στη βουλή) και ο βασιλιάς Μοχάμεντ ΣΤ΄ του προσέφερε 12 από τα 31 υπουργεία και τη θέση του πρωθυπουργού. Στη Λιβύη, η πρώτη δήλωση της κυβέρνησης ήταν ότι το «ισλαμικό δίκαιο» υπερέχει του πολιτικού και σήμερα επικρατεί κατάσταση εμφυλίου με δυο κυβερνήσεις, μια διεθνώς αναγνωρισμένη στο Τομπρούκ και μια ισλαμική στην Τρίπολη. Φυσικά στην Αλγερία, όταν και αν γίνουν ελεύθερες εκλογές, το Πολιτικό Ισλάμ θα κυριαρχήσει εύκολα, όπως έκανε το 1991, γεγονός που οδήγησε στον αιματηρό εμφύλιο. Το εξόριστο Εθνικό Συριακό Κογκρέσο έχει πληθώρα μελών από τη Μουσουλμανική Αδελφότητα.¹⁸

¹⁸ Τα περισσότερα μέλη του Συριακού Εθνικού Κογκρέσου (SNC) είναι εξόριστοι Μουσουλμάνοι Αδελφοί. Οι περισσότεροι από τους «τοπικούς ακτιβιστές αμφισβητούν τις θέσεις και την ηγεσία του SNC». Βλέπε Sharp Jeremy – Blanchard Christopher, *Unrest in Syria and US Sanctions Against the Asad Regime*, (CRS Report for Congress RL33487), 9 Νοεμβρίου 2011

Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά οφείλουμε στην Παλαιστινιακή Χαμάς, που όπως η Χεζμπολά θεωρείται παράλληλα τρομοκρατική οργάνωση, και η οποία δημιουργήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τη Μοσάντ,¹⁹ Στην πρώτη της διακήρυξη επεσήμανε τα εξής: «ας καταλάβουν οι Εβραίοι ότι παρά τις αλυσίδες, τις φυλακές και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, παρά τα βάσανα του λαού μας υπό την εγκληματική στους κατοχή, παρά το αίμα και τα δάκρυα, η επιμονή του λαού μας θα ξεπεράσει την καταπίεση και την αλαζονεία τους». Το ανωτέρω κείμενο έχει εθνικιστικό και όχι ισλαμικό χαρακτήρα.²⁰ Σε κάθε περίπτωση, η Χαμάς κέρδισε με μεγάλη διαφορά και υπό την επίβλεψη της Δύσης τις μοναδικές απόλυτα καθαρές εκλογές στον αραβικό κόσμο πριν την «Αραβική Άνοιξη», χωρίς βίες και νοθείες. Παρά την εκλογική της νίκη, η Δύση αρνήθηκε να συνεργαστεί με τη Χαμάς και δεν την συμπεριέλαβε στις διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Παλαιστινιακού.

Τα Ισλαμικά κόμματα είναι λαοφιλή γιατί διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι όλων των άλλων κομμάτων. Από τις ελεγχόμενες από τα ισλαμικά κόμματα μη κυβερνητικές οργανώσεις, μέχρι τα ιδιωτικά νοσοκομεία, η κοινωνική πρόνοια στις αραβικές χώρες έχει αφεθεί σε μεγάλο μέρος στα χέρια του. Από τη Βηρυτό στη Γάζα και από το Κάιρο στην Τρίπολη, υπάρχουν ολόκληρες περιοχές όπου οι βασικές ανάγκες όπως η υγεία, η παροχή ποσίου ύδατος, η παιδεία σε γενικές γραμμές και ειδικότερα η τεχνική εκπαίδευση, η αποχέτευση, η φιλανθρωπία, η λήψη άτοκων δανείων από μικρές τράπεζες είναι στα χέρια των Ισλαμιστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Λιβανέζικη Χεζμπολά, η οποία έχει δικά της νοσοκομεία (μερικές φορές καλύτερα από τα κρατικά), αποτελεί τον κύριο διανομέα ποσίου ύδατος και έχει δημιουργήσει την υπηρεσία Τζιχάντ αλ Μπινάα, για την οικονομική ανάπτυξη της επαρχίας που αποτελεί πρότυπο για ολόκληρη την περιοχή.²¹ Είναι φυσικό, από ευγνωμοσύνη ή από απλή ανάγκη η προαναφερθείσα κατάσταση να μετουσιώνεται στην κάλυψη σε απόλυτη υποστήριξη του πολιτικού Ισλάμ. Ο ρόλος του τζαμιού όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα. Για τους περισσότερους φτωχούς πιστούς Μουσουλμάνους, αποτελεί τη μοναδική πνευματική καθοδήγηση, αλλά και τόπο κοινωνικής

¹⁹ Στο Yevgeny M. Primakov, *A World Challenged* (Washington D.C.: Brookings/Nixon Center, 2004), σ. 51, διαβάζουμε "η Χαμάς φτιάχθηκε αρχικώς από τη Μοσάντ, την ισραηλινή μυστική υπηρεσία, για να διασπαστεί η PLO στην κατεχόμενη Δυτική Όχθη».

²⁰ Khaleb Hroub, *Hamas, Political Thought and Practice* (Washington DC: Institute for Palestine Studies, 2002), σ. 265

²¹ Harik Judith Palmer, *Hezbollah, the Changing face of Terrorism* (New York: I.B. Tauris, 2004), σ. 81-94

συνεύρεσης. Το τζαμί φυσικά λειτουργεί και ως κέντρο προπαγάνδας και στρατολόγησης για τις οργανώσεις και τα ισλαμικά κόμματα.

Η ηγεσία των ισλαμικών κομμάτων αποτελείται κυρίως από ανθρώπους που έχουν υποστεί ταπεινώσεις, διώξεις, φυλακίσεις και βασανιστήρια από τα καθεστώτα και ως εκ τούτου ο απλός λαός τις θεωρεί πιο κοντά του. Στην Τουρκία το Πολιτικό Ισλάμ πολέμησε το «βαθύ κράτος» και τη διαφθορά των πολιτικών που έφεραν τη χώρα στο χείλος της καταστροφής. Παράδειγμα ηγέτη ισλαμικού κόμματος αποτελεί ο πνευματικός ηγέτης της Τυνησιακής Ενάχντα, Ρασίντ Γκανούσι, ο οποίος μπορεί να ζούσε στο Λονδίνο για 20 χρόνια, είχε όμως προηγουμένως «θητεύσει» αρκετά χρόνια σε τυνησιακές φυλακές, είχε υποστεί βασανιστήρια και αποτελούσε για μεγάλο διάστημα τη μόνη φωνή που εναντιωνόταν στο καθεστώς του Μπεν Άλι, ζητώντας αντίσταση και εκδημοκρατισμό. Αντίστοιχα ο πρωθυπουργός της Τυνησίας και ο γενικός γραμματέας της Ενάχντα, Χαμάντι Τζεμπάλι, στις αρχές τις δεκαετίες του 1990 «καταδικάστηκε σε 16 χρόνια κάθειρξη και πέρασε 10 χρόνια στην απομόνωση. Μετά την απελευθέρωσή του το 2006, έγινε γενικός γραμματέας της Ενάχντα. Πριν φυλακιστεί είχε περάσει 10 χρόνια στη Γαλλία, όπου σπούδασε μηχανολογία και ήταν εκ των ιδρυτών της Γαλλικής Μουσουλμανικής Ένωσης».²² Το μεγαλύτερο όμως πλεονέκτημα των ισλαμικών κομμάτων και φάνηκε στις εκλογές της Αιγύπτου και της Τυνησίας, είναι ότι έχουν εξαιρετική δομή και οργάνωση, αποτέλεσμα των διώξεων που είχαν υποστεί επί δεκαετίες.

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛ ΚΑΪΝΤΑ ΣΤΟ ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΧΑΛΙΦΑΤΟ)

Παρότι η Αλ Κάιντα δημιουργήθηκε το 1990 μετά την εισβολή του Σαντάμ Χουσεΐν στο Κουβέιτ και τη μαζική παρουσία Δυτικών – κυρίως Αμερικανών – στη Σαουδική Αραβία, η χρονιά που οδηγεί στη γέννησή της, αλλά και αλλάζει τον παγκόσμιο χάρτη είναι αναμφίβολα το 1979. Τα δυο γεγονότα που έλαβαν χώρα εκείνη τη χρονιά και σημάδεψαν, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ακόμα και ότι εκτροχίασαν την παγκόσμια ιστορία, ήταν στην αρχή του έτους η Ισλαμική Επανάσταση στο Ιράν και στο τέλος του, η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν.

Το 1984 το δίδυμο Άζαμ – μπιν Λάντεν δημιούργησε την οργάνωση «Αλ Κιφάχ» ή αλλιώς «Μακτάμπ αλ Χινταμάτ» (σημαίνει «Γραφεία Υπηρεσιών»), η οποία στρατολόγούσε μπουζαχεντίν και παράλληλα συγκέντρωνε οικονομική

²² Arieff Alexis, *Political Transition in Tunisia*, (CRS Report for Congress RS21666), 16 Δεκεμβρίου 2011

βοήθεια με εράνους ανά τον κόσμο, για συμμετοχή στη «τζιχάντ» που λάμβανε χώρα στο Αφγανιστάν. Μέσα σε πέντε χρόνια η οργάνωση στρατολόγησε συνολικά 20.000 μουτζαχεντίν – οι μισοί των οποίων ήταν Σαουδάραβες – και περί τα τέλη του 1988, όταν η αποχώρηση του Ερυθρού Στρατού ήταν αναμενόμενη, υπήρχε μια τεράστια «βάση» (στα αραβικά «αλ Κάιντα»), η οποία θα μπορούσε να στρέψει αυτούς τους μαχητές του «ιερού πολέμου», σε όποιο σημείο του πλανήτη καταπιέζονταν «αδέρφια» Μουσουλμάνοι.

Το 1990 ο μπιν Λάντεν προσφέρθηκε με το στρατό των μουτζαχεντίν να υπεραμυνθεί του Κουβέιτ. Ρεαλιστικότερα, η κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας αποφάσισε να επιτρέψει τη στάθμευση στην ιερή γη των Μουσουλμάνων, 500.000 Αμερικανών στρατιωτών, οι οποίοι μαζί με τους υπόλοιπους Δυτικούς Συμμάχους απελευθέρωσαν το Κουβέιτ. Όμως ο μπιν Λάντεν αποφάσισε να τιμωρήσει τους άπιστους που τόλμησαν να «καταλάβουν» τη γη του Ισλάμ και έγινε εχθρός της βασιλικής οικογένειας, η οποία είχε «βοηθήσει» αυτή την ιεροσυλία. Ο αρχικός βραχυπρόθεσμος στόχος της Αλ Κάιντα όπως περιγράφεται στη «φάτβα» που εξέδωσε ο Οσάμα μπιν Λάντεν στις 23 Αυγούστου 1996, ήταν η εκδίωξη των Αμερικανών από τη Σαουδική Αραβία, στόχος που επετεύχθη και αργότερα μετετράπη σε «οικουμενικό» με τη φάτβα που εξέδωσε στις 23 Φεβρουαρίου 1998 μαζί με τον υπαρχηγό του, Ζαουαχίρι, και ηγέτες τριών ακόμα τρομοκρατικών οργανώσεων.²³

Η δράση της εξαιρετικά δομημένης και αυστηρά ιεραρχημένης οργάνωσης²⁴ ξεκίνησε το 1992 με βομβιστική επίθεση σε ξενοδοχείο της Υεμένης, στο οποίο βρισκόντουσαν 100 Αμερικανοί στρατιωτικοί. Φυσικά όλη η ιστορία της τρομοκρατίας άλλαξε την 11η Σεπτεμβρίου 2001 όταν τρία αεροσκάφη που είχαν υποστεί αεροπειρατεία από τρομοκράτες της Αλ Κάιντα έπεσαν πάνω στους «Δίδυμους Πύργους» στη Νέα Υόρκη και το Πεντάγωνο στην Ουάσιγκτον, στη σημαντικότερη, θεαματικότερη και δυστυχώς μακράν πλέον θανατηφόρα τρομοκρατική επίθεση όλων των εποχών. Ακριβώς δυόμιση χρόνια μετά το 9/11 και ενώ η κυρίως «κεντρική» Αλ Κάιντα είχε συντριβεί στα βουνά του Αφγανιστάν²⁵

²³ Πρόκειται για τους Αμπού Γιασίρ (Γκαμάα αλ Ισλαμίγια), Μιρ Χαμζάχ (Τζαμιάτ ουλ Ουλάμα του Πακιστάν) και Φζαλούρ Ραχμάν (Κίνημα Τζιχάντ στο Μπανγκλαντές). Η φάτβα περιγράφεται στο βιβλίο του Walter Laqueur (ed.), *Voices of Terror*, (New York: Reed Press, 2004), σ. 410-412

²⁴ Βλ. Jane Corbin, *Al-Qaeda* (NY: Thunder's Mouth Press/ Nation Books, 2002).

²⁵ Έχει διαρρεύσει πως σε μια συνάντηση με τους συνενόχους του ο Μπιν Λάντεν παραδέχθηκε ότι δεν περίμενε τόσο πολλά θύματα στην επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Δεν ήθελε να εξοργίσει εχθρούς και φίλους και να προκαλέσει άμεση

έγινε η περιώνυμη τρομοκρατική επίθεση στους σταθμούς του τραίνου στη Μαδρίτη από «το δίκτυο της Αλ Κάιντα». Στις 7 Ιουλίου 2005 έλαβε χώρα άλλο ένα κτύπημα που αποδόθηκε στο «δίκτυο της Αλ Κάιντα», αλλά είχε τον ίδιο βαθμό ανεξαρτησίας από την κεντρική οργάνωση όσο και το κτύπημα στη Μαδρίτη. Τρεις βόμβες εξερράγησαν ταυτόχρονα στο μετρό του Λονδίνου και μια τέταρτη σε ένα «διώροφο» λεωφορείο με καθυστέρηση μιας ώρας. Οι δυο αυτές επιθέσεις έπεισαν τη διεθνή κοινότητα για τον μετασχηματισμό της οργάνωσης σε «φραντσαίζ». Οι Αμερικανοί «δαιμονοποίησαν» την οργάνωση και για να την αντιμετωπίσουν καταπάτησαν πολιτικά δικαιώματα και ανέστειλαν ελευθερίες Αμερικανών πολιτών ενώ καταπάτησαν βάνουσα ανθρώπινα δικαιώματα σε πολλές περιπτώσεις²⁶. Το αποτέλεσμα ήταν να γίνει πολύ ελκυστική για τους αντιπάλους των Η.Π.Α. η χρήση του ονόματος.

Μετά την ανηλεή καταδίωξη της Αλ Κάιντα και τη δολοφονία του Οσάμα μπιν Λάντεν, δραστηριοποιείται ένα τμήμα της στην Υεμένη («Αλ Κάιντα στην Αραβική Χερσόνησο») και ένα στη Συρία (εντεταγμένο στην Αλ Νούσρα, προερχόμενο από την «Αλ Κάιντα του Ιράκ»). Υπάρχει επίσης η εντελώς ανεξάρτητη «Αλ Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ» που χρησιμοποιεί το όνομα της μητρικής οργάνωσης. Άλλες ανεξάρτητες τρομοκρατικές οργανώσεις είναι η Νιγηριανή Μπόκο Χαράμ, η Αλ Σαμπάαμπ στη Σομαλία, η Αμπού Σαγιάφ, η οποία ενεργοποιείται στο Μιντανάο των Φιλιππίνων και η Τζεμάα Ισλαμίγια που δραστηριοποιείται στην Ινδονησία. Ανεπίσημα και κατά καιρούς έχουν συνδεθεί με την Αλ Κάιντα οι τρομοκρατικές οργανώσεις που δρουν στην Ινδία, το Μπανγκλαντές και φυσικά στο Κασμίρ, τόσο το ινδικό, όσο και το ελεγχόμενο από το Πακιστάν. Αυτές είναι η Χαρακάτ ουλ Τζιχάντ ι Ισλάμι του Μπανγκλαντές, η Χαρακάτ ουλ Μουτζαχεντίν, η Τζάις ε Μοχάμεντ, η Λασκάρ ε Τόιμπα και η Λασκάρ ε Τζάνγκβι.

Το τυπικό μέλλον της οργάνωσης δεν έχει πλέον καμία σημασία. Η Αλ Κάιντα πέτυχε το στόχο της και δημιούργησε τη «βάση» που ήθελε²⁷, με δυο μετεξελίξεις: τους «μοναχικούς λύκους», όπως οι Τσετσένοι βομβιστές στο μαραθώνιο της Βοστώνης και δυστυχώς η υβριδική οργάνωση του «Ισλαμικού Χαλιφάτου» (ISIS).

στρατιωτική επέμβαση. Βλ. Gilles Kepel, *Jihad, the Trail of Political Islam* (Cambridge: Belknap Press of Harvard, 2002), σ. 322.

²⁶ Ο νόμος που ανέστειλε πολιτικές ελευθερίες είναι το περιώνυμο «Πάτριος Ακτ»), ενώ η αναφορά μας στα ανθρώπινα δικαιώματα γίνεται κατά βάση εξαιτίας της συμπεριφοράς των Αμερικανών στις διάφορες φυλακές (όπως το Αμπού Γκράμπι) και το καθεστώς των κρατουμένων στο Γκουαντάναμο. Για τις σχέσεις μεταξύ των περιπτώσεων του Γκουαντάναμο, του Αμπού Γκράμπι και της γενεσιουργού αιτίας (τρομοκρατία), λεπτομέρειες στο Seymour Hersh, *Chain of Command*, (New York: Harper Collins, 2004), σ. 172.

²⁷ Jason Burke, *Al Qaeda, The True Story of Radical Islam*, (London: I. B. Tauris, 2004), σ. xxv.

Οι απομονωμένοι εξτρεμιστές, χωρίς καθοδήγηση από καμία ομάδα και χωρίς εκτενή εκπαίδευση που αποφασίζουν να γίνουν «μάρτυρες» αποτελούν την πιο επικίνδυνη μορφή τρομοκρατίας. Ο προσωπικός «ιερός πόλεμος» γίνεται ακόμα πιο επικίνδυνος, δεδομένου ότι τον διεξάγουν κυρίως δυτικοτραφείς, δυτικοποιημένοι ή δυτικογεννημένοι τζιχαντιστές. Σχετικά πρόσφατα είχαμε κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της μεταλλαγμένης τρομοκρατίας. Ο Μοχάμεντ Μέρα δολοφόνησε επτά ανθρώπους, εκ των οποίων τρία παιδιά στην Τουλούζ και τη Μοντομπάν της Γαλλίας, άνευ λόγου. Με παρέλευση δυο μηνών είχαμε την άκρως ειδική δολοφονία Βρετανού στρατιώτη από τον Μάικλ Αντεμποβάλε στο Λονδίνο. Φυσικά, το πιο επικίνδυνο και θα μπορούσε να εξελιχθεί σε συντριπτικό κτύπημα ήταν η προαναφερθείσα έκρηξη βόμβας κατά τον διεθνή μαραθώνιο της Βοστώνης τον Απρίλιο του 2013, με τρεις νεκρούς και 250 τραυματίες, με δράστες Τσετσένους μετανάστες. Για πρώτη φορά στην ιστορία της τρομοκρατίας, η δημιουργία «μοναχικών λύκων» αποτελεί την επίσημη στρατηγική μιας πρώην ιεραρχικής οργάνωσης, όπως πολύ καθαρά και συνεχώς γράφεται στο περιοδικό «Inspire» που αποτελεί την επίσημη «φωνή» της Αλ Κάιντα.²⁸

Η αντιμετώπιση των «μοναχικών λύκων» είναι πρακτικά αδύνατη. Πολύ ευκολότερο είναι να αντιμετωπίσεις έναν εχθρό οργανωμένο μεν, αλλά συγκεντρωμένο σε μια περιοχή. Υπό αυτή την έννοια, αποτελεί ευκολότερο στόχο και είναι θέμα πολιτικής βούλησης η αντιμετώπιση της οργάνωσης ISIS, η οποία κινείται μεταξύ του οργανωμένου στρατού/ κρατικής οντότητας και κλασσικής τρομοκρατίας. Η ανάλυση του φαινομένου απαιτεί ξεχωριστή μελέτη, όμως αξίζει να αναφερθεί ότι εμφανίστηκε και εντατικοποιήθηκε όταν ανετράπησαν οι εκλεγμένες ισλαμικές κυβερνήσεις μετά την «Αραβική Άνοιξη». Επιπρόσθετα πρέπει να τονίσουμε ότι οι πρακτικές της είναι τόσο αποτρόπαιες και αντι-ισλαμικές που έχουν καταδικαστεί ακόμα και από την ηγεσία της Αλ Κάιντα (χαρακτηριστικό παράδειγμα η καύση ενός αιχμαλώτου, και μάλιστα Μουσουλμάνου, ζωντανού μέσα σε ένα κλουβί ή οι ομαδικές εκτελέσεις αιχμαλώτων). Η επιτυχία της συγκεκριμένης οργάνωσης σχετίζεται και με το κενό εξουσίας σε Ιράκ και Συρία, αλλά και στην αυτοχρηματοδότηση με λαθρεμπόριο πετρελαίου και με λύτρα για απελευθέρωση αιχμαλώτων. Οφείλουμε προς αποφυγή παρεξηγήσεων να τονίσουμε ότι

²⁸ Βλ. Yigal Carmon & H. Migron, "New Trend in Al-Qaeda's Recruitment Efforts: American Muslims Should Carry the Burden of Jihad in U.S.", Inquiry & Analysis Series Report No.639, Middle East Media Research Institute, 19 Οκτωβρίου 2010. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Steven Stalinsky, "AQAP Releases Issues VIII and IX of Its English-Language Magazine 'Inspire', Calling for Lone-Wolf Jihad Attacks Targeting 'Populations'; Permitting Chemical and Biological Weapons", Inquiry & Analysis Series Report No.831, Middle East Media Research Institute, 7 Μαΐου, 2012.

οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα ή το ισλαμικό Χαλιφάτο δε θεωρούνται από την πλειονότητα των Μουσουλμάνων ως «Πολιτικό Ισλάμ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»

ΙΣΛΑΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το Ισλάμ αποτελεί για την Ελλάδα μια θρησκεία όχι μόνο ξένη αλλά και ιστορικά εχθρική, ταυτισμένη με την οθωμανική βάνουση επικυριαρχία. Είναι σαφές ότι ελάχιστοι έχουν μελετήσει την πιο ραγδαία αναπτυσσόμενη θρησκεία και η εικόνα που έχει ο μέσος Έλληνας είναι τα εγκλήματα του ισλαμικού Χαλιφάτου, η τρομοκρατία της Αλ Κάιντα, οι εκτελέσεις, οι λιθοβολισμοί, οι ακρωτηριασμοί – το αποκορύφωμα της βαρβαρότητας. Το Ισλάμ ευθύνεται για το θάνατο πνευματικών ανθρώπων όπως ο Θίο βαν Γκογκ, σκηνοθέτης του φιλμ «Υποταγή» ή καταδιώξεις ετέρων, όπως ο Σαλμάν Ράσντι, συγγραφέας των «σατανικών στίχων». Δεν μπορεί κανείς σκεπτόμενος άνθρωπος να αποδεχθεί την υποδεέστερη θέση της γυναίκας και οι ανεπίδεκτοι δημοκρατίας και φανατικοί τρομοκράτες Μουσουλμάνοι έχουν ως μοναδικό σκοπό μια άδικη, αντιδυτική «τζιχάντ». Τα βασικά λάθη που κάνουμε στην ανάλυσή μας είναι τα ακόλουθα:

α. Θεωρούμε το Ισλάμ φονταμενταλιστικό σε αντίθεση με τις υπόλοιπες θρησκείες και τους φονταμενταλιστές κατ' ανάγκην βίαιους.

β. Θεωρούμε ότι το Ισλάμ σε αντίθεση με τις υπόλοιπες θρησκείες επιθυμεί το βίαιο προσηλυτισμό των αλλοθρήσκων.

γ. Θεωρούμε ότι όλοι οι μουσουλμάνοι είναι ίδιοι και οπισθοδρομικοί και αυτό οφείλεται στο Ισλάμ. Το ισλαμικό δίκαιο απαιτεί δολοφονίες και όπου επικρατεί η Σαρία, υπάρχουν ακρωτηριασμοί και δολοφονίες.

δ. Θεωρούμε ότι όλοι οι Άραβες είναι φανατικοί μουσουλμάνοι και η θρησκεία τους ωθεί στην τρομοκρατία. Η νέα παγκόσμια τρομοκρατία είναι ισλαμική και οι τρομοκράτες θρησκόληπτοι, αγράμματοι και φανατικοί.

ε. Θεωρούμε ότι γυναίκες στο Ισλάμ είναι αντικείμενα και το Ισλάμ είναι ασύμβατο με τη δημοκρατία.

Τα ανωτέρω θα τα ανατρέψουμε με επιχειρήματα, προσπαθώντας παράλληλα να εξηγήσουμε τη φρενίτιδα της ισλαμοφοβίας. Το φαινόμενο της ισλαμοφοβίας είναι περισσότερο πολιτικό παρά θρησκευτικό και σήμερα «πουλάει». Για παράδειγμα, αρκεί μια δήλωση ενός μέλους τρομοκρατικής οργάνωσης για να καταφύγουν οι κυβερνήσεις (Δυτικές, αλλά και σε χώρες της Μέσης Ανατολής - ιδιαίτερα του Περσικού Κόλπου) στα καλύτερα συστήματα ασφαλείας στο κόσμο με

δαπάνες δισεκατομμυρίων δολαρίων. Η λύση είναι πιο απλή αρκεί να αντιμετωπιστούν δυο – τρία ζητήματα: το Παλαιστινιακό, το πρόβλημα του Κασμίρ, και τα κενά εξουσίας που δημιούργησαν οι Δυτικές παρεμβάσεις σε Ιράκ και Συρία. Αν η Δύση επένδυε σε χρήμα και χρόνο για τη δίκαια επίλυση του παλαιστινιακού ζητήματος ή αν βοηθούσε στην απαλλαγή των λαών από φιλοδυτικούς αλλά αντιδημοκρατικούς πολιτικούς ηγέτες, θα άλλαζε την εικόνα της (αλλά και αυτή του Ισραήλ) σε περίπου ενάμιση δισεκατομμύριο μουσουλμάνους.

Αντ' αυτού (και ειδικότερα μετά την ανατροπή και καταδίκη σε θάνατο του Αιγύπτιου Προέδρου Μόρσι) αποδεικνύει ότι ενισχύει τα εγκλήματα δυτικοτραφών δικτατόρων εναντίον των λαών τους και την κοινωνική ανισότητα και πενία της μεγάλης μάζας του μουσουλμανικού κόσμου. Είναι όμως διατιθέμενες οι Δυτικές χώρες να λύσουν το πρόβλημα της φτώχειας, που μαστίζει την πλειοψηφία του μουσουλμανικού κόσμου;²⁹ Η ανάπτυξη όποιου συντηρητικού ή ακραίου πολιτικού κινήματος στο Μουσουλμανικό κόσμο γενικά και τον Αραβικό ειδικά οφείλεται σε εξωτερικούς παράγοντες. Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι τα ακραία ισλαμικά κινήματα αποτελούν κίνδυνο πρώτα και κυρίως για τους ίδιους τους μουσουλμάνους γιατί αποπροσανατολίζουν κάποιους ευκολόπιστους από το αυθεντικό Ισλάμ. Ας προχωρήσουμε όμως στην ανάλυση και κατάρριψη της «μυθολογίας» περί το Ισλάμ.

ΦΟΝΤΑΜΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ

Ξεκινώντας την κατάρριψη των μύθων που έχουμε πιστέψει περί το Ισλάμ, πρέπει να επισημάνουμε ότι ο φονταμενταλισμός είναι φαινόμενο που αφορά όλες τις θρησκείες. Ξεκίνησε μάλιστα από τον Χριστιανισμό και συγκεκριμένα από τον Αμερικανό δημοσιογράφο και ιεροκήρυκα Κέρτις Λη Λόουζ, ο οποίος βασισμένος στα προτεσταντικά φυλλάδια «Τα θεμέλια της πίστewς» (“Fundamentals of the faith”) εξήγησε ότι η επιστροφή σε αυτά τα θεμέλια θα έσωζε την κοινωνία. Ο ίδιος περιέγραψε τους φονταμενταλιστές ως «ανθρώπους που πιστεύουν στα θεμελιώδη δόγματα και είναι έτοιμοι να δώσουν μάχη μέχρι εσχάτων για τη χριστιανική πίστη».³⁰ Οι Χριστιανοί φονταμενταλιστές, κυρίως προτεστάντες στις Η.Π.Α., έχουν απασχολήσει τη διεθνή κοινότητα με τη μαχητικότητά τους και την επιρροή τους

²⁹ Οι μουσουλμανικές χώρες είναι δύσπιστες απέναντι στις ευρωπαϊκές χώρες εξαιτίας των πολλών σταυροφορικών πολέμων αλλά και της στάσης των ευρωπαϊκών αποικιακών χωρών (Γαλλίας και Μ. Βρετανίας) μετά το τέλος του Α. Παγκοσμίου Πολέμου όταν πρόδωσαν τους συμμάχους τους Άραβες στην συμφωνία Σάικς και Πικό και μοίρασαν τον αραβικό κόσμο.

³⁰ Woolf Alex, *Φονταμενταλισμός*, (Αθήνα, Σαββάλας, 2004), σ. 5

στην πολιτική της χώρας, αφού μεγάλο μέρος του Ρεπουμπλικανικού κόμματος ανήκει στη «χριστιανική δεξιά». Ο υποψήφιος για το προεδρικό χρίσμα του κόμματος, Ρικ Σαντόρουμ, έχει κατά καιρούς μιλήσει με φανατισμό για θέματα όπως η «θεωρία της εξέλιξης», η απαγόρευση των εκτρώσεων (ενίοτε και της αντισύλληψης) και φυσικά η απαγόρευση του γάμου ομοφυλοφίλων. Ο χριστιανικός φονταμενταλισμός έχει διάφορες εκφάνσεις, μεταξύ των οποίων ανήκουν Ευαγγελιστές, Παλαιημερολογίτες ή Καθολικοί Ιησουίτες.

Ο εβραϊκός επαναστατικός φονταμενταλισμός είναι επίσης μια πραγματικότητα που δεν μπορεί να αγνοηθεί και είναι άμεσα συνδεδεμένος με το κράτος του Ισραήλ. Σύμφωνα με τον καθηγητή του πανεπιστημίου του Τελ Αβίβ, Ελί Μπαρναβί «το κράτος [του Ισραήλ] είναι εκείνο που με την ύπαρξή του και μόνο, επέτρεψε την ύπαρξη αυτού του φονταμενταλισμού, που οπλίστηκε και όπλισε και εκείνον».³¹ Ποιος δε θυμάται τη δολοφονία του Ισραηλινού πρωθυπουργού Γιτζάκ Ράμπιν το Νοέμβριο του 1995 από τον υπερορθόδοξο Εβραίο φονταμενταλιστή Γιγκάλ Αμίρ, που θεώρησε ότι η συμφωνία ειρήνης με τους Παλαιστίνιους αποτελούσε προδοσία των επιταγών του Θεού; Οι ριζοσπάστες Εβραίοι ακτιβιστές έχουν στο παρελθόν πραγματοποιήσει επιθέσεις με πολιτικά κίνητρα κατά Παλαιστίνιων ή φιλειρηνιστών Ισραηλινών. Στις αρχές της δεκαετίας του '80, για παράδειγμα, μια οργάνωση γνωστή ως Jewish Underground, διενήργησε σειρά βομβιστικών επιθέσεων κατά Αράβων δημάρχων και δολοφόνησε τρεις Άραβες φοιτητές στη Δυτική Όχθη³² Δεν απαιτείται να επεκταθούμε σε μικρότερους και λιγότερο γνωστούς φονταμενταλισμούς, τον ινδουιστικό της Εθνικής Οργάνωσης Εθελοντών (RSS) της Ινδίας ή τον βουδιστικό του Μπουτάν. Ποιες είναι οι διαφορές του ισλαμικού φονταμενταλισμού;

Ο φονταμενταλισμός στο Ισλάμ³³ ξεκίνησε το 18^ο αιώνα, όταν οι ιεροδιδάσκαλοι προσπάθησαν να εξηγήσουν το μουσουλμανικό ξεπεσμό, με την κατάρρευση των αυτοκρατοριών των Μούγκαλς της Ινδίας, της Περσίας ή της Οθωμανικής, ως αποτέλεσμα της απομάκρυνσης από τις θεμελιώδεις αρχές του Ισλάμ. Ελάχιστοι – και μάλιστα όχι Ουλεμάδες (θεολόγοι) – από τους πρωτοπόρους του φονταμενταλισμού ήταν υπέρ της βίας και κανείς υπέρ της βίας κατά των «απίστων». Ο ιδρυτής της πιο ακραίας θρησκευτικής εκδοχής, του γουαχαμπισμού

³¹ Barnavie Elie, *Φονικές Θρησκείες*, (Αθήνα, Πόλις, 2007), σ. 90.

³² Daniel Byman & Natan Sachs, «Η τρομοκρατία των εποίκων», *Foreign Affairs Hellenic Edition*, 20 Δεκεμβρίου 2012.

³³ Για περαιτέρω μελέτη του ισλαμικού φονταμενταλισμού, Rahnema Ali (ed), *Pioneers of Islamic Revival*, (London, Zed Books, 1994).

στην αραβική χερσόνησο, Μουχαμέντ ιμπεν Αμπντούλ Ουαχάμπι³⁴ επιδίωκε την επιστροφή στο χαλιφάτο, αλλά και την επιστροφή του χαλιφάτου σε αραβικά χέρια και όχι τουρκικά.

Αντίθετα οι Σαγιέντ Τζαμάλ αλ-Ντιν «αλ Αφγάνι» και Μουχαμέντ Αμπντού ήταν εκσυγχρονιστές. Η έμπνευση του αλ Αφγάνι με την υιοθέτηση της ιδέας ενός «πανισλαμισμού» συνδέσμου αναπτύχθηκε ως αντίδραση απέναντι στα φαινόμενα «δυτικοποίησης» που άρχισαν να κατακτούν τις ισλαμικές χώρες και την οθωμανική αυτοκρατορία.³⁵ Ο Ισλαμικός σύνδεσμος του Τζαμάλ αλ Ντίν αλ Αφγάνι αναδείχθηκε για τη σωτηρία του ισλαμικού κόσμου από την στρατιωτική, πολιτική και οικονομική ευρωπαϊκή κυριαρχία όταν εμφανίστηκαν στην Ευρώπη τα κινήματα του «πανσλαβισμού» και «παγγερμανισμού».³⁶

Στην Ινδία, οι Σαχ Γουάλι Ούλλα και Χάτζι Σαρία Ούλλα ήθελαν «ορθοδοξία» και απομάκρυνση των «ινδουιστικών στοιχείων» από το Ισλάμ. Ο Χάτζι Μουχαμέντ Αμπνιτ του Ντεομπάντ ίδρυσε ένα μεγάλο μεντρεσέ (θρησκευτικό σχολείο) που ξεκίνησε να διδάσκει στις 14 Απριλίου 1866 ένα ιδιαίτερα «αυστηρό» Ισλάμ. Οι μαθητές του εξελίχθηκαν στις μέρες μας στους Ταλιμπάν, αλλά ο ίδιος ήταν μετριοπαθής και ο λόγος για το φανατισμό τους μετά από έναν αιώνα ήταν η δυτική προσπάθεια δημιουργίας ριζοσπαστικών, φανατικών μεντρεσέδων στο Πακιστάν για να τροφοδοτηθεί ο αγώνας κατά της Σοβιετικής Ένωσης στο Αφγανιστάν. Αν στα προηγούμενα προσθέσουμε τον «ιεραπόστολο» Μουχαμέντ Ιλυάς που ίδρυσε την παγκόσμια ιεραποστολή Τζαμάτ Ταμπλίχι και τον Μίζρα Γκουλάμ Αχμάντ που ίδρυσε το «αιρετικό» κίνημα των Αχμεντίγια, θα καταλάβουμε γιατί στην Ινδία γεννήθηκε ο Μαουντούντι, ο «πατέρας» του Πολιτικού Ισλάμ τον 20^ο αιώνα.

Οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι, κατ' αρχάς ποσοτικά και λόγω «Ισλαμικού Χαλιφάτου» και ποιοτικά, υφίσταται μεγάλη διαφορά στους φονταμενταλισμούς ανά τον κόσμο. Οι Χριστιανοί, αλλά και οι Εβραίοι φονταμενταλιστές είναι ελάχιστοι εν σχέση με τους αντίστοιχους Μουσουλμάνους και σχετικά ακίνδυνοι. Συνεπώς υπάρχει μια ειδοποιός διαφορά που δυνητικά αποτελεί απειλή. Ακόμα κι έτσι όμως, όπως θα δούμε αναλυτικά παρακάτω, το Ισλάμ έχει μεγάλες αποκλίσεις και το στερεότυπο του μουσουλμάνου που κόβει χέρια και λιθοβολεί δεν ισχύει ούτε καν

³⁴ Βλ. Hitti Philip, *History of the Arabs from The Earliest Times to The Present*, (London: Macmillan press Ltd, 1970), σ. 740.

³⁵ Roderic H. Davison, *Reform in The Ottoman Empire 1856-1876*, (Princeton University: Gordian Press, 1973), σ. 270-271.

³⁶ Keddie Nikki R., *Sayyid Jamal Ad-Din Al-Afghani, A Political Biography*, (Berkeley: University of California Press, 1972). σ. 140.

για την πλειοψηφία των φονταμενταλιστών. Πόσο, δε, μάλλον η τρομοκρατία, που σύμφωνα με πολλούς ιερείς είναι αντισλαμική.

ΒΙΑΙΟΣ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ

Αφού έχουμε αναλύσει την έννοια της τζιχάντ ως εσωτερικού αγώνα ή αμυντικού πολέμου, πρέπει να επισημάνουμε ότι το Ισλάμ αναμφισβήτητα επικράτησε ιστορικά «διά πυρός και σιδήρου». Όμως αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με την επικράτηση των λοιπών θρησκειών, κρατών και εθνών. Μήπως δε διώχθηκαν οι «εθνικοί» από τους Χριστιανούς;³⁷ Δεν υπήρξε διωγμός όχι μόνο των αλλοθρήσκων, αλλά και των αιρετικών Χριστιανών; Επίσης μην ξεχνάμε ότι οι Σταυροφορίες αποτελούν τον ορισμό του «Ιερού πολέμου», από Δυτικούς τυχοδιώκτες, που δεν είχαν καμία σχέση με τη Μέση Ανατολή. Οι Σταυροφόροι είναι οι ίδιοι που ονόμασαν τον εαυτό τους με αυτή την ονομασία ενώ οι μουσουλμάνοι τους ονόμαζαν Φράγκους και όχι Σταυροφόρους. Οι Χριστιανοί, σε αντίθεση με τους Μουσουλμάνους, σκότωσαν όλους τους αλλόθρησκους όταν μπήκαν στην Ιερουσαλήμ. Φταίει ο Χριστιανισμός; Όχι βέβαια. Όμως οι ίδιοι πίστευαν ότι διεξάγουν «Ιερό πόλεμο». Ιδιαίτερα ως Έλληνες, είμαστε και πρέπει να είμαστε ευαίσθητοι σε θέματα βίαιου εξισλαμισμού, αφού ιστορικά τον έχουμε υποστεί. Όμως ευθύνεται το Ισλάμ; Θεολογικά, το Ισλάμ υποχρεώνει τους πιστούς του να σέβονται τις δύο μονοθεϊστικές θρησκείες, τον Ιουδαϊσμό και το Χριστιανισμό. Πολύς κόσμος αγνοεί ότι υπάρχουν πάμπολλες αναφορές στο Κοράνι για την Παναγία και τον Χριστό, οι οποίοι όπως είδαμε αποτελούν μέρος της ισλαμικής πίστης και είναι μεγάλη αμαρτία η προσβολή τους από τους μουσουλμάνους πιστούς³⁸.

ΟΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΠΙΣΘΟΔΡΟΜΙΚΟΙ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Το Ισλάμ όπως και ο Χριστιανισμός (ιδιαίτερα ο Καθολικισμός και η Ορθοδοξία) δεν έχουν αλλοιωθεί ανά τους αιώνες. Όταν οι Χαλίφες Ουμαγιάδες στη Δαμασκό, οι Αμπασίδες στη Βαγδάτη και οι Φατιμίδες στο Κάιρο προωθούσαν τις επιστήμες, η Χριστιανοσύνη βυθιζόταν στη θρησκευιολατρεία, το αντίθετο δηλαδή από ότι συμβαίνει σήμερα. Τότε οι Χριστιανοί ήταν οι οπισθοδρομικοί και οι Άραβες αναλάμβαναν να ανασύρουν από το «χρονοντούλαπο» της ιστορίας τον Αρχαίο

³⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η δολοφονία της φιλοσόφου Υπατίας.

³⁸ Το Κοράνι, Σούρα Μαριάμ , Κεφάλαιο 19 σελ. 436.

Ελληνικό πολιτισμό, να τον διαδώσουν και να προχωρήσουν ένα βήμα περισσότερο.

Μετέφρασαν (εμπλούτισαν και μετέδωσαν στον κόσμο) μεταξύ άλλων Ιπποκράτη, Πλάτωνα, Αριστοτέλη, Ευκλείδη και Πυθαγόρα και δημιούργησαν νέο ρεύμα στην αστρονομία (πάρα πολλοί όροι είναι ακόμα και σήμερα αραβικοί), στα μαθηματικά (όλη η επιστήμη της άλγεβρας, από τον αραβικό όρο *al-jabr*), στη χημεία (από την περσική λέξη *kimia* που σημαίνει χρυσάφι) και στην ιατρική (με τον περίφημο Αβικέννα, ο «Κανών» του οποίου διδασκόταν σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια μέχρι τα μέσα του 17^{ου} αιώνα).³⁹ Για όσους, δε, υποστηρίζουν ότι δεν μπορεί να συνυπάρξει φιλοσοφία και Ισλάμ, το αντίθετο τεκμαίρεται από τα φιλοσοφικά κινήματα της Ανδαλουσίας με επικεφαλής τον Αβερρόη. Αυτό συνέβαινε όταν οι Χριστιανοί μελετούσαν μόνο τα Ιερά τους βιβλία. Συνεπώς, δε σχετιζόταν η θρησκεία με τον πολιτισμό.

Επιπρόσθετα, στην Υποσαχάρια Αφρική όπου γίνονται εγκλήματα και οι λαοί είναι «οπισθοδρομικοί» δεν υπάρχουν Μουσουλμάνοι – μόνο Χριστιανοί και παγανιστές. Στη Ρουάντα όπου διαδραματίστηκε η μεγαλύτερη σύγχρονη γενοκτονία, περισσότερο από το 80% του λαού είναι Χριστιανοί και λιγότερο από το 5% μουσουλμάνοι. Επίσης μην ξεχνάμε ότι Ευρωπαίοι με Χριστιανικό παρελθόν ήταν οι Σοβιετικοί και οι Γερμανοί Ναζί που έκαναν μυριάδες εγκλήματα στον 20^ο αιώνα. Αν κάποιος εγκληματούν στο όνομα της θρησκείας – όπως κάποτε οι Χριστιανοί Σταυροφόροι – δεν φταίει η θρησκεία, αλλά οι ίδιοι.

Όσον αφορά το ισλαμικό δίκαιο πράγματι προβλέπει «απάνθρωπες ποινές», αλλά η εφαρμογή του είναι θέμα αντίληψης και υιοθέτησης του «πνεύματος» ή του «γράμματος» του νόμου. Όλοι οι Μουσουλμάνοι πιστεύουν ότι εφαρμόζουν τη σαρία. Όμως χώρες με μουσουλμανικό πληθυσμό όπως η Τουρκία, το Αζερμπαϊτζάν, το Τατζικιστάν και η Σενεγάλη έχουν κοσμικό δίκαιο. Χώρες όπως η Νιγηρία, η Κένυα η Ινδονησία ή το Πακιστάν έχουν μικτό δίκαιο (κοσμικό και σαρία). Ειδικότερα στο Πακιστάν (όπως και στην Αίγυπτο, το Ιράν ή το Ιράκ) υπάρχει κοσμικό δίκαιο, το οποίο όμως πρέπει να μην έρχεται σε αντίθεση με τη σαρία. Μόνο στις χώρες της Αραβικής Χερσονήσου, όπου επικρατεί το πουριτανικό γουαχαμπικό (ή ευρύτερα Χανμπαλικό) Ισλάμ, η σαρία είναι ο απόλυτος νόμος. Ακόμα και σε αυτές τις χώρες, στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα που υποτίθεται εφαρμόζουν απόλυτα τη σαρία επιτρέπεται η κατανάλωση του αλκοόλ, ενώ στη

³⁹ Bokhari Raana, *Islam, The Complete Illustrated Guide*, (London: Hermes House, 2009), σ. 72-73.

Σαουδική Αραβία γίνονται συχνά ακρωτηριασμοί, αποκεφαλισμοί και οι γυναίκες απαγορεύεται ακόμα και να οδηγούν. Σε όλες όμως τις χώρες πλην Σαουδικής Αραβίας υπάρχει κάτι κοινό: Οι αλλόθρησκοι δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τη σαρία.⁴⁰

ΥΠΑΡΧΕΙ ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ;

Η άποψη ότι όλοι οι Άραβες είναι φανατικοί μουσουλμάνοι και η θρησκεία τους ωθεί στην τρομοκρατία είναι εντελώς λανθασμένη. Κάποιες από τις πρώτες αραβικές τρομοκρατικές οργανώσεις, είχαν ηγέτες Χριστιανούς, ενώ και η Φατάχ, με μετεξέλιξη- ομπρέλα την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης ήταν καθαρά κοσμική, χωρίς καμία αναφορά στο Ισλάμ. Μάλιστα ερωτοτροπούσε με τον μαρξισμό και ως εκ τούτου ήταν αντίθετη στη θρησκεία. Από τους βασικούς θεωρητικούς της Παλαιστινιακής αντίστασης και του εθνικισμού ήταν ο Αμερικανο-παλαιστίνιος καθηγητής Εντουάρντ Σάϊντ, που εισήγαγε τον όρο και τη θεωρία του «οριενταλισμού». Η προσπάθεια για εθνική ολοκλήρωση ωθεί συνήθως στην τρομοκρατία. Η προσπάθεια ανεξαρτησίας γίνεται εντονότερη όταν δυνάστης είναι αλλόθρησκος. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι δεν έχει σημασία αν κάποιος καταδυναστεύεται ή όχι. Έχει σημασία αν νομίζει ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει και συνεπώς αντιδρά.

Όσον αφορά την τρομοκρατία που ασκείται από μουσουλμάνους είναι μια πραγματικότητα, αλλά αν σκεφτούμε ότι οι μουσουλμανικές οργανώσεις που την ασκούν έχουν πολιτικές βλέψεις, δε διαφέρει καθόλου από την αριστερή ή δεξιά τρομοκρατία των προηγούμενων δεκαετιών. Δεν αντιπαλεύει το Χριστιανισμό ή κάποια άλλη θρησκεία. Παρουσιάζει ένα πολιτικό-θεοκρατικό σύστημα, ως αντίπαλο δέος στην κοινοβουλευτική δημοκρατία ή στο χρεοκοπημένο μοντέλο του υπαρκτού σοσιαλισμού. Αξίζει να σημειώσουμε την οξυδερκή παρατήρηση του Ολίβιερ, «η Αλ Κάιντα δεν έθεσε ως στόχο της τη Βασιλική του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη, αλλά το Κέντρο του Παγκοσμίου Εμπορίου και το Πεντάγωνο. Στόχευσε τον σύγχρονο ιμπεριαλισμό με τον ίδιο τρόπο που έκανε και η άκρα αριστερά με λιγότερη επιτυχία τις προηγούμενες δεκαετίες... Η «ούμμα» [θρησκευτική κοινότητα των πιστών στα

⁴⁰ Για τη διαφορετική επιβολή του ισλαμικού νόμου, ένα εξαιρετικό άρθρο είναι του Johnson & Vriens, *Islam: Governing Under Sharia*.

πρώτα χρόνια του Ισλάμ] παίζει τον ίδιο ρόλο που έπαιζε το προλεταριάτο για τις τροτσκιστικές και αριστερές οργανώσεις στη δεκαετία του 1960».⁴¹

Οι μουσουλμάνοι τρομοκράτες δεν είναι αγράμματοι, θρησκόληπτοι και φανατικοί. Στην περίφημη μελέτη “who becomes a terrorist and why» που διέταξε το Κογκρέσο μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους, φάνηκε ότι τρομοκράτης είναι ο μέσος άνθρωπος, ο άνθρωπος της διπλανής πόρτας που νιώθει αδικημένος και περιθωριοποιημένος. Επιπρόσθετα, με εξαίρεση την Αλ Κάιντα και το υβριδικό «Χαλιφάτο», καμία ισλαμική τρομοκρατική οργάνωση δεν έχει παγκόσμια ατζέντα. Όλες προσπαθούν να επικρατήσουν τοπικά, να αποκτήσουν εξουσία. Σήμερα για παράδειγμα, η οργάνωση αλ Νούσρα, πολεμάει με στόχο την ίδρυση Ισλαμικού κράτους στη Συρία και ως εκ τούτου διαφέρει πολύ από το Ισλαμικό Χαλιφάτο. Συνεπώς, η θρησκεία απλά χρησιμοποιείται στο όνομα της τρομοκρατίας. Όπως επισημαίνει ο Μαρκ Γιουγκενσμέγιερ «η θρησκεία έχει αναμφίβολα δώσει το κίνητρο, την δικαιολογία, την οργάνωση και την κοσμοθεωρία για βίαιες πράξεις».⁴²

ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ

Η θέση των γυναικών στο Ισλάμ είναι πολύ πιο λεπτό και υπαρκτό ζήτημα και αν το Ισλάμ είναι συμβατό με τη δημοκρατία χωράει μεγάλη συζήτηση. Σε μια γρήγορη ανάλυση, θα δούμε ότι πράγματι η θέση της γυναίκας είναι υποδεέστερη αυτής του ανδρός σε μερικές ισλαμικές κοινωνίες τύπου Αφγανιστάν. Η μαρτυρία της γυναίκας έχει πράγματι τη μισή αξία σε περιπτώσεις των εμπορικών συναλλαγών ενώ σε περιπτώσεις ποινικών ή αστικών ζητημάτων έχει την ίδια αξία με τον άνδρα. Οι γυναίκες στα συντηρητικότερα μέρη του μουσουλμανικού κόσμου φορούν μπούρκα, νικάμπ ή χιτζάμπ ενώ επιτρέπεται πράγματι η πολυγαμία και διαπράττονται εγκλήματα τιμής.

Γιατί στις περισσότερες χώρες της Βόρειας Αφρικής μπορούν οι γυναίκες να κυκλοφορούν με μινι φούστες και καυτά σορτς; Γιατί η πολυγαμία πρακτικά περιορίζεται στις μοναρχίες του Κόλπου; Γιατί σχεδόν σε όλες τις μουσουλμανικές χώρες τιμωρείται η παιδεραστία αλλά και τα εγκλήματα τιμής; Πώς και το Πακιστάν είχε επί μακρόν γυναίκα Πρωθυπουργό (τη Μπεναζίρ Μπούτο) και μάλιστα Σίϊτσα, παρότι η πλειοψηφία είναι σουνιτική;

⁴¹ Mahmood Mamdani, “Whither Political Islam?” Review Essay from *Foreign Affairs*, Ιανουάριος-Φεβρουάριος, 2005, σ. 152.

⁴² Βλ. Juergensmeyer Mark, *Terror in the Mind of God* (Berkeley: University of California Press, 2003), σ.7

Η απάντηση είναι κοινωνιολογική και όχι θρησκευτική. Οι κοινωνίες σε φυλές της ερήμου στη Λιβύη ή την Αραβία ή οι ορεινές φυλές στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν έχουν παραδοσιακές πατριαρχικές δομές και μια αίσθηση τιμής και δικαιοσύνης προηγούμενων αιώνων. Σκεφτείτε τις κοινωνικές δομές στη χώρα μας τον προηγούμενο αιώνα ή ακόμα και το μεσοπόλεμο. Φαινομενικά αποτελούν εξαίρεση κάποιες μοντέρνες και πλούσιες χώρες, όπως αυτές της Αραβικής Χερσονήσου. Εκεί η κοινωνία δεν κινείται τόσο γρήγορα όσο η τεχνολογία και επιπλέον παίζει πρωτεύοντα ρόλο η θεολογία. Όλοι οι Μουσουλμάνοι δεν είναι ίδιοι. Όπως μας μεταφέρει γλαφυρά ο Έντουαρντ Σαϊντ «δεν έχουν ακόμα αποφανθεί οι ανθρωπολόγοι αν υπάρχει ο *Homo islamicus* ή αν αυτή η τυπολογία έχει καμία επιστημολογική ή αναλυτική αξία».⁴³ Από όλες τις σχολές σκέψης του Ισλάμ μόνο η σχολή Χανμπάλι, επικρατούσα κυρίως σε χώρες του Κόλπου, είναι άκρως συντηρητική. Συνεπώς μόνο μια μειοψηφία μουσουλμάνων ακολουθεί την οπισθοδρόμηση σε κοινωνικά θέματα ως μια θεία επιταγή. Η πλειοψηφία έχει προσαρμοστεί με τις σύγχρονες συνθήκες ή ανάλογα με το βαθμό εκσυγχρονισμού της περιοχής τους ενσωματώνονται. Υπενθυμίζουμε ότι και στο Χριστιανισμό η απαγκίστρωση από τη θεολογία και οι κοινωνικές κατακτήσεις έγιναν σταδιακά και όχι πάντα αναίμακτα.

Τέλος, περί του ασυμβάτου του Ισλάμ με τη δημοκρατία, θα πρέπει να ορίσουμε τι είναι δημοκρατία, κάτι πολύ δύσκολο. Μια χώρα που εφαρμόζει θανατική ποινή και έχει φυλακές όπως το Γκουαντάναμο είναι δημοκρατία; Μια χώρα που οι γυναίκες δεν ψηφίζουν, όπως συνέβαινε μέχρι πρόσφατα στο Δυτικό κόσμο είναι δημοκρατία; Τελικά αν η δημοκρατία είναι κάτι παραπάνω από το ένας άνθρωπος, μια ψήφος, ποιος θα κρίνει που αρχίζει και πού τελειώνει; Τα πρότυπα της δυτικής δημοκρατίας έχουν επηρεαστεί από το Χριστιανισμό και το Διαφωτισμό. Της ανατολικής από τον Κομφούκιο ή τις βουδιστικές διδασκαλίες. Γιατί να μην εξελιχθεί σε βάθος χρόνου μια δημοκρατία συμβατή με τις αρχές του Ισλάμ; Όπως εξηγήσαμε το Ισλάμ εμπεριέχει σύστημα κανόνων και δικαίου, αλλά έχει αποδειχθεί σε διάφορες χώρες ότι δεν αποκλείει την ταυτόχρονη εφαρμογή και κοσμικού δικαίου. Η Ομοφωνία των Μουσουλμάνων Διανοητών – Ουλεμάδων θεωρείται μια πηγή της ισλαμικής νομοθεσίας όπου επιτρέπει την προσαρμογή της ισλαμικής κοινωνίας στις νέες εξελίξεις της επιστήμης, της τεχνολογίας και των κοινωνικών

⁴³ Said Edward, *Covering Islam* (London: Vintage, 1997), 62.

μεταβολών όταν δεν εμπεριέχονται στο Κοράνι ή στη παράδοση του προφήτη π.χ. η απόφαση της Ομοφωνίας επιτρέπει την εξωσωματική γονιμοποίηση αρκεί να πραγματοποιηθεί ανάμεσα σε ένα «νόμιμο» ανδρόγυνο.

ΙΣΛΑΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

Μετά την ανάλυση και κατάρριψη των μύθων περί το Ισλάμ, φθάνουμε στη χώρα μας. Στη χώρα μας υπάρχουν διακριτοί μουσουλμανικοί πληθυσμοί σε νοοτροπία, πολιτικές και πολιτισμικές καταβολές και νοοτροπία. Ξεκινώντας από την Ελληνική μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, υπάρχουν τέσσερις κοινότητες, τις οποίες συμπεριλαμβάνει. Εξισλαμισθέντες Έλληνες με απόλυτα Ελληνική εθνική συνείδηση, Πομάκους (αρχαίο φύλο Θρακομακεδόνων), Ρομά και τουρκογενείς Έλληνες (κάποιοι εκ των οποίων έχουν τουρκική συνείδηση και εξυπηρετούν τα συμφέροντα της Άγκυρας, φθάνοντας στο σημείο ακόμα και διεκδίκησης «ανεξαρτησίας» για την «τουρκική Δυτική Θράκη»). Η επιζήμια πολιτική της εξομοίωσής τους, της κατάργησης των παραδοσιακών σουφικών χώρων λατρείας (τεκέδες) και το χτίσιμο τζαμιών του κυρίως σουνιτικού Ισλάμ, της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην τουρκική γλώσσα, αλλά και η περιθωριοποίησή τους, βοήθησε την Τουρκία, μέσω του Προξενείου, να κάνει προπαγάνδα, οικονομική διείσδυση και να προσφέρει θέσεις τόσο εκπαίδευσης όσο και εργασίας για να προσεταιρισθεί την εν λόγω συνολική κοινότητα. Είναι φανερό ότι η Ισλαμοφοβία και η ταύτιση του Ισλάμ με την Τουρκία μόνο θετικά αποτελέσματα δεν είχε στην περιοχή. Σε γενικές γραμμές πάντως το Ισλάμ των Βαλκανίων, της Τουρκίας και της μειονότητας είναι σχετικά «χαλαρό», χωρίς εμμονές στην σαρία, τουλάχιστον όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τις χώρες του Κόλπου.

Μια δεύτερη διακριτή ομάδα είναι Αλβανοί πρώτης ή δεύτερης γενιάς που ανακάλυψαν εκ νέου τη θρησκεία μετά την κατάρρευση του καθεστώτος και ήρθαν στη χώρα μας ως οικονομικοί μετανάστες. Συνήθως αγγίζουν τα όρια του άθεου και η εμφάνιση φανατικών μουσουλμάνων Αλβανών αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα. Τυχόν επικινδυνότητα από αυτή την κοινότητα θα πρέπει να αναζητηθεί σε εθνικιστικούς λόγους και προπαγάνδα (π.χ. Τσάμηδες) και όχι σε θρησκευτικές αιτίες. Τα Δωδεκάνησα και η Κρήτη έχουν επίσης κάποια μουσουλμανική κοινότητα, η οποία ενισχύεται ανησυχητικά υλικά, ηθικά και προπαγανδιστικά από την Άγκυρα. Πάντως και πάλι το θρησκευτικό της συναίσθημα κάθε άλλο παρά έντονο είναι.

Η πληθυσμιακή αύξηση των μουσουλμάνων στην Ελλάδα οφείλεται μεν στους ρυθμούς γεννήσεων της μειονότητας ή των προαναφερθέντων ομάδων, κυρίως όμως οφείλεται στην ακατάσχετη ροή μεταναστών. Η πιθανότητα να αντιμετωπίσουμε στο μέλλον θέμα Πολιτικού Ισλάμ, πρέπει να εστιάσει στους λαθρομετανάστες από περιοχές όπως το Αφγανιστάν, το Ιράκ, το Μπαγκλαντές ή τελευταία τη Συρία, τη Λιβύη, την Υεμένη και την Αίγυπτο. Υπάρχει αμφιβολία ότι οι μουσουλμάνοι λαθρομετανάστες έχουν αυξήσει την εγκληματικότητα ή ότι έχουμε στη χώρα αρκετούς φανατικούς μουσουλμάνους; Ασφαλώς και όχι. Όμως και πάλι δε φταίει η θρησκεία. Η γεωγραφική και ιστορική συγκυρία, παράλληλα με την έλλειψη μεταναστευτική πολιτικής και την πρακτική αδυναμία φύλαξης των συνόρων, οδήγησε στην εισροή «κακών» μουσουλμάνων. Οικονομικά εξαθλιωμένοι, κοινωνικά άνθρωποι του μεσαίωνα, μορφωτικά εντελώς αγράμματοι και μαθημένοι στο έγκλημα, είναι πολλοί από τους μουσουλμάνους που ήρθαν στην Ελλάδα. Η χώρα πρέπει να αυτοπροστατευθεί, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα πρέπει συλλήβδην να καταδικάσουμε όλους τους μετανάστες ή όλους τους μουσουλμάνους. Άλλωστε μια επίθεση εναντίον του Ισλάμ, θα έστρεφε την Ελληνική μουσουλμανική μειονότητα εναντίον της Ελλάδας, κάτι γεωπολιτικά ιδιαίτερα επικίνδυνο. Έχουμε συνεπώς υποχρέωση να προστατεύσουμε τις αρχές μας και τη διεθνή εικόνα της χώρας και να μην εξισωθούμε με τους «Ταλιμπάν», στο όνομα της καταπολέμησης των Ταλιμπάν. Σε αυτό το πλαίσιο, όπως πρέπει να καταπολεμήσουμε την λαθρομετανάστευση, πρέπει να καταπολεμήσουμε και τη ρατσιστική ισλαμοφοβία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»

ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ

Η βασικότερη επιλογή αντιμετώπισης του Πολιτικού Ισλάμ ήταν και παραμένει η καταδίωξή του. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πανίσχυρη Μουσουλμανική Αδελφότητα στην Αίγυπτο. Η Αδελφότητα αποτελεί ένα διεθνές κοινωνικό κίνημα και παράλληλα το σημαντικότερο όχημα του ισλαμικού φονταμενταλισμού.⁴⁴ Ο Αιγύπτιος Χασάν αλ-Μπανά δάσκαλος και ιδρυτής του κινήματος το 1928, υποστήριζε ότι οι πιστοί Μουσουλμάνοι πρέπει να είναι ηθικοί, φιλόανθρωποι και πολιτικά δραστήριοι. Πρέπει να μελετούν τόσο τα ιερά κείμενα όσο και τις επιστήμες και να επιδεικνύουν αλληλεγγύη στο συνάνθρωπο. Αφού χτιστεί ο σωστός Μουσουλμάνος, με βάση τα ανωτέρω, θα πρέπει να φτιάξει μια σωστή οικογένεια. Οι σωστές οικογένειες θα δημιουργήσουν μια σωστή μουσουλμανική κοινωνία, η οποία θα μπορέσει να αναβιώσει το Χαλιφάτο και τις ηθικές του επιταγές.⁴⁵

Την εποχή που δολοφονήθηκε ο Αλ-Μπανά, η Μουσουλμανική Αδελφότητα ήταν ήδη εξαιρετικά δημοφιλής στην Αίγυπτο. Όταν ο Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ πήρε την εξουσία το 1952, η Αδελφότητα τον στήριξε. Πολύ γρήγορα όμως ο σοσιαλισμός και παναραβισμός του ήρθαν σε αντίθεση με τις αρχές της οργάνωσης και άρχισε η πρώτη σφοδρή καταδίωξη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.⁴⁶ Μετά από μια αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας κατά του Αιγυπτίου Προέδρου, ο Νάσερ που θεώρησε υπεύθυνη την Αδελφότητα, διέταξε τη φυλάκιση και εκτέλεση πλήθους στελεχών της. Ενώ δε δίστασε να εκτελέσει αρκετούς από τους ηγέτες της Αδελφότητας, απόφυγε να κάνει το ίδιο με τον Κουτμπ, τον οποίο όμως φυλάκισε. Τα τρία πρώτα χρόνια ο Κουτμπ βασανίστηκε και επιδεινώθηκε η ήδη κακή κατάσταση της υγείας του. Τα επόμενα επτά χρόνια, από τη συνολικά δεκαετή του θητεία στις αιγυπτιακές φυλακές, είχε περισσότερη ελευθερία κινήσεων και μάλιστα ασχολήθηκε με συγγραφές. Το Δεκέμβριο του 1964 αφέθηκε ελεύθερος, αλλά

⁴⁴ Rubin Barry, *Understanding the Muslim Brotherhood*, Foreign Policy Research Institute, Ιούλιος 2012.

⁴⁵ Hasan al-Banna, *Five Tracts of Hasan Al-Banna*, (Berkeley: University of California Press, 1978), σ. 151.

⁴⁶ Carrie Rosefsky Wickham, *Mobilizing Islam: Religion, Activism and Political Change in Egypt* (New York: Columbia University Press, 2003).

συνελήφθη εκ νέου μετά από 8 μήνες, αυτή τη φορά με την κατηγορία της προσπάθειας ανατροπής της κυβέρνησης. Σε μια δίκη – παρωδία, που ο κύριος κατηγορος του Κουτμπ ήταν τα ίδια του τα γραπτά, καταδικάστηκε σε θάνατο και απαγχονίστηκε στις 29 Αυγούστου 1966. Η αλήθεια είναι ότι ο Κουτμπ πίστευε και διακήρυττε ότι θα έπρεπε οι Αιγύπτιοι να διεξάγουν τζιχάντ εναντίον των Κυβερνήσεών τους, αφού οι ηγέτες τους ήταν «αποστάτες». Πάντως ο αρχηγός της Αδελφότητας έδειξε να είναι πολύ πιο μετριοπαθής. Από το κελί του, ο Χουντάουμπι εναντιώθηκε στη βία και απέρριψε τη θεωρία του Κουτμπ. Ο ίδιος πίστευε ότι «οποιοσδήποτε κρίνει ότι κάποιος άλλος δεν είναι πλέον Μουσουλμάνος... φεύγει ο ίδιος από το δρόμο του Ισλάμ και πράττει ενάντια στη θέληση του Θεού με το να κρίνει το βαθμό της πίστης (και συνεπώς την 'αποστασία') κάποιου άλλου».⁴⁷

Ο διάδοχος του Νάσσερ, Ανουάρ Σαντάτ, εμφανίστηκε στην πολιτική σκηνή ως «πιστός Μουσουλμάνος» (ακολουθώντας περίπου το μοντέλο που αργότερα ακολούθησε πολύ πιο πετυχημένα ο Πακιστανός Ζία ουλ Χακ και που θα αναλυθεί αργότερα). Στον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ, το σύνθημα του στρατού ήταν το απόλυτα μουσουλμανικό («Ο Θεός είναι μεγάλος – Allah-u-Akbar»). Υποσχέθηκε την εφαρμογή της Σαρία και το 1970 επέτρεψε τη λειτουργία της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Επιπρόσθετα, επέτρεψε, θα λέγαμε ότι ακόμα και ενθάρρυνε, τη δημιουργία ισλαμικών φοιτητικών ενώσεων και την έκδοση της επίσημης εφημερίδας της Αδελφότητας, της αλ-Ντάβα. Όμως οι πολιτικές του δεν ήταν συμβατές με την Αδελφότητα και ήταν βέβαιο ότι θα ερχόταν αργά ή γρήγορα σε ρήξη. Η περιορισμένη κοινωνική πρόνοια, η πτώση του κατώτατου μισθού και κυρίως η αποτυχημένη «ιντιφά» ή «πολιτική ανοικτής πόρτας»⁴⁸, που είχε σα στόχο την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, αποτέλεσαν πεδία αντιπαράθεσης. Το καθεστώς αντέδρασε με το γνωστό τρόπο της φυλάκισης εκατοντάδων Μουσουλμάνων Αδελφών. Η υπογραφή της συνθήκης μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ, μεταξύ Μπέγκιν και Σαντάτ, αποτέλεσε εσχάτη προδοσία στα μάτια των ισλαμιστών και η κόντρα των δυο τελείωσε με τη δολοφονία του Σαντάτ, όχι όμως από την Μουσουλμανική Αδελφότητα, αλλά από την τρομοκρατική οργάνωση, Αιγυπτιακή

⁴⁷ Leiken Robert & Brooke Steven, "The Moderate Muslim Brotherhood", *Foreign Affairs*, Μάρτιος-Απρίλιος 2007, σ. 27.

⁴⁸ McLaughlin, Gerald, "Infitah in Egypt: An Appraisal of Egypt's Open-Door Policy for Foreign Investment" *Fordham law Review*, 46/5, 1978.

«Ισλαμική Τζιχάντ», η οποία θεωρούσε την Αδελφότητα (και ακόμα τη θεωρεί) ως προκλητικά και προδοτικά μετριοπαθή.⁴⁹

Η εποχή του Χόσνι Μουμπάρακ δε θα ήταν πολύ καλύτερη για την Αδελφότητα, παρότι ο νέος Αιγύπτιος ηγέτης έκανε κάποιες κινήσεις φιλελευθεροποίησης του καθεστώτος. Ο Τύπος για πρώτη φορά ασκούσε κάποια κριτική στην Κυβέρνηση, δημιουργήθηκαν 13 κόμματα και η Μουσουλμανική Αδελφότητα έγινε «ανεκτή», διαχωρισμένη από τα εξτρεμιστικά στοιχεία και φυσικά τις τρομοκρατικές οργανώσεις, οι οποίες καταδιώχθηκαν ανηλεώς. Η μετριοπαθής Αδελφότητα διατήρησε γραφεία, εξέδιδε ανακοινώσεις, συνέχισε να εκδίδει την εφημερίδα της και έλαβε μέρος σε εθνικές εκλογές είτε με κάποιους υποψηφίους της ενταγμένους σε άλλο κόμμα (1984), είτε με κάποιους ανεξαρτήτους υποψηφίους (1987). Η ισχύς της φάνηκε όταν κέρδισε με άνεση όλες τις εκλογές επαγγελματικών συλλόγων, συντεχνιών και συνδικαλιστικών οργάνων. Ο Μουμπάρακ κατανοώντας την επικινδυνότητα της κατάστασης αποφάσισε να ακολουθήσει την «πεπατημένη», καταδιώκοντας την Αδελφότητα, κάτι για το οποίο χρειαζόταν μια καλή αφορμή.

Οι ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις Ισλαμική Τζιχάντ και Γκαμάα Ισλαμίγια, που σχεδόν «κήρυξαν πόλεμο» στον Μουμπάρακ, του έδωσαν τη δυνατότητα να καταδιώξει μαζί με αυτές και την Αδελφότητα. Επί μια πενταετία (1992 – 1997) η Αίγυπτος ζούσε περίπου σε κατάσταση εμφυλίου και το τελικό αποτέλεσμα ήταν μια περίτρανη νίκη του καθεστώτος.⁵⁰ Οι φανατικοί ισλαμιστές ηττήθηκαν σε κάθε μέτωπο, αλλά και η Αδελφότητα σίγησε για αρκετά χρόνια. Το 2004 σε μια προσπάθεια επαναπροσέγγισης του καθεστώτος, η Μουσουλμανική Αδελφότητα προχώρησε στην περίφημη «εσωτερική μεταρρύθμιση» με μια «Μεταρρυθμιστική Πρωτοβουλία», η οποία υιοθέτησε τα παγκόσμια ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα, τα δικαιώματα των γυναικών και των μειονοτήτων, και φυσικά καταδίκασε τη βία με απόλυτο τρόπο. Μετά την ανατροπή του Μουμπάρακ, στην οποία η Αδελφότητα δεν έπαιξε ουσιαστικό ρόλο, ήρθε η προσπάθεια «ισλαμοποίησης» από τον Πρόεδρο Μόρσι, η ανατροπή του και μια νέα φάση καταδίωξης του Πολιτικού Ισλάμ.

⁴⁹ Spencer Richard, "Aboud al-Zumour, Islamic Jihad mastermind of Sadat's murder, comes in from the cold after Egypt election", *The Telegraph*, 3 Δεκεμβρίου 2011.

⁵⁰ Murphy, *Passion for Islam*.

Η νέα αυτή φάση καταδίωξης φαίνεται σκληρότερη από κάθε προηγούμενη.⁵¹ Όλοι οι ηγέτες της Αδελφότητας φυλακίστηκαν, χιλιάδες οπαδοί της καταδικάστηκαν σε θάνατο, συμπεριλαμβανομένου του πρώτου εκλεγμένου προέδρου της χώρας και φυσικά η οργάνωση ετέθη άμεσα εκτός νόμου.⁵² Είναι σαφές και απόλυτο ότι η καταδίωξη της μετριοπαθούς Μουσουλμανικής Αδελφότητας έχει δώσει τροφή και επιχειρήματα στους εξτρεμιστές, τους τρομοκράτες και στο περιώνυμο «Ισλαμικό Χαλιφάτο».

Αξίζει να κάνουμε μια ακόμα αναφορά στην καταδίωξη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, αυτή τη φορά στη Συρία. Στη χώρα αυτή η οργάνωση ιδρύθηκε μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και αντιμετώπισε χειρότερα δεινά ακόμα και από αυτά της Αιγυπτιακής Αδελφότητας. Η επικράτηση του σοσιαλιστικής υφής, κοσμικού, Μπααθισμού σήμαινε εξ' ορισμού αντιπαλότητα με το Ισλάμ. Το ότι η ηγετική ομάδα στο κόμμα προερχόταν από τη Σιϊτική μειονότητα των Αλαουιτών σήμαινε απλά ότι η εχθρότητα θα ήταν πολλαπλάσια και δε θα γινόταν καμία προσπάθεια συγκάλυψής της. Μια από τις πρώτες κινήσεις του Μπάαθ ήταν να θέσει την Αδελφότητα εκτός νόμου. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, κάποιοι Μουσουλμάνοι Αδελφοί υποστήριξαν ότι είχε έρθει η ώρα της ένοπλης σύγκρουσης με το καθεστώς και δημιουργήθηκε η ομάδα της «Μαχόμενης εμπροσθοφυλακής». Επρόκειτο για καθαρά τρομοκρατική ομάδα που υιοθέτησε την τακτική των δολοφονιών και βομβιστικών επιθέσεων, μιμούμενη τους εξτρεμιστές μουσουλμάνους άλλων κρατών και κυρίως της Αιγύπτου. Η μετριοπαθής κυρίως οργάνωση, είχε ως ισχυρότερα σημεία της, τις πόλεις Αλέππο και Χάμα. Ξεκινώντας από εκεί κλιμάκωσε μια ειρηνική «επίθεση» κατά του καθεστώτος με διαμαρτυρίες εργατών, φοιτητών και εμπόρων. Η πρώτη αντίδραση του δικτάτορα Χαφέζ αλ Άσαντ ήταν να εξισώσει την Αδελφότητα με τους τρομοκράτες και να περάσει το νόμο 49/1980 σύμφωνα με τον οποίο η ιδιότητα του Αδελφού Μουσουλμάνου επέσυρε αυτόματα τη θανατική ποινή.⁵³

Ακολούθησε μια αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας του Άσαντ, πιθανότατα από μέλη της Αδελφότητας. Η απάντηση σε αυτή την «πρόκληση» ήταν μια περιώνυμη στρατιωτική επιχείρηση που ισοπέδωσε την πόλη της Χάμα. Μετά από

⁵¹ Amnesty International, *Egypt: Court recommends death sentences for Morsi, more than 100 others, in 'charade trials,'* 16 Μαΐου 2015

⁵² Σε μια μόνο δίκη καταδικάστηκαν σε θάνατο 529 Μουσουλμάνοι Αδελφοί. Βλ. Kingsley, Patrick, "Egypt sentences to death 529 supporters of Mohamed Morsi", *The Guardian*, 24 Μαρτίου 2014.

⁵³ Pierret Thomas, *The Syrian Baath Party and Sunni Islam: Conflicts and Connivance*, Crown Center for Middle East Studies, Φεβρουάριος 2014.

τη θανάτωση τουλάχιστον 1.000 Αδελφών Μουσουλμάνων στη Συριακή επικράτεια, ο Άσαντ έστειλε το Φεβρουάριο του 1982 το στρατό με τεθωρακισμένα και αεροπορική υποστήριξη στην μικρή πόλη, με εντολή να την ισοπεδώσουν. Όσες οικογένειες είχαν σχέση με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα δολοφονήθηκαν μέχρι ενός, με μαζικές εκτελέσεις στους δρόμους της πόλης. Σύμφωνα με την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Συρίας περίπου 30.000 σκοτώθηκαν στην εν λόγω επιχείρηση, με τη συντριπτική πλειοψηφία να ανήκει στον άμαχο πληθυσμό.⁵⁴

Η Μουσουλμανική Αδελφότητα της Συρίας, ή καλύτερα ότι απέμεινε από αυτήν, αυτοεξορίστηκε. Οι εξόριστοι Μουσουλμάνοι Αδελφοί διέκριναν μια μεγάλη ευκαιρία με την «Αραβική Άνοιξη». Η πρώτη τους ενέργεια ήταν να εκπονήσουν ένα μανιφέστο ανάλογο της «Μεταρρύθμισης» της Αιγυπτιακής Αδελφότητας υποσχόμενοι πλουραλισμό, δημοκρατία, ανεξιθρησκία, ισότητα όλων των πολιτών, νέο σύνταγμα, πλήρη ελευθερία έκφρασης, κοινωνική δικαιοσύνη, και προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και των μειονοτήτων.⁵⁵

ΚΑΤΕΥΝΑΣΜΟΣ

Έχοντας δει την καταδίωξη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας σε Αίγυπτο και Συρία, αξίζει να εξετάσουμε και τον «κατευνασμό» της στην Ιορδανία, στη μόνη χώρα στην οποία είναι νόμιμη από το 1945 και έχει βουλευτές από το 1947. Στην Ιορδανία η Αδελφότητα στήριξε τη μοναρχία σε δύσκολες στιγμές και πολέμησε ιδεολογικά τον Σαουδαραβικό Γουαχαμπισμό⁵⁶, τον Νασσερικό παναραβισμό, τον Παλαιστινιακό υπερεθνικισμό του μουφτί της Ιερουσαλήμ Χατζ Αμίν που είχε συνταχθεί με τους Ναζί και το ισλαμικό κίνημα Χιτζμ αλ-Ταχρίρ, που στόχευε στην επανίδρυση του Χαλιφάτου και είχε ιδιαίτερη ισχύ το 1956.⁵⁷ Το 1989 η Μουσουλμανική Αδελφότητα αποτελούσε το μεγαλύτερο συνασπισμό στο κοινοβούλιο και μέλη της αποτελούσαν το ένα τρίτο του υπουργικού συμβουλίου. Ο βασιλιάς Αμπντάλα Β΄ που διαδέχθηκε τον πατέρα του το 1999 διόρισε ένα μετριοπαθή Μουσουλμάνο Αδελφό ως πρώτο του πρωθυπουργό. Παρότι, σήμερα,

⁵⁴ Syrian Human Rights Committee, *Thirty three years on the Hama Massacre: The Criminals Remain Outside the Realm of Justice*, 2 Φεβρουαρίου 2015.

⁵⁵ Ikhwan Web (Official MB site), *Syria Muslim Brotherhood Issues Post-Assad State-for-All Commitment Charter*, 7 Απριλίου 2012.

⁵⁶ Η επικρατούσα σχολή στο σιίτικό Ισλάμ είναι η σχολή Τζαφάρι. Οι τέσσερις σχολές σκέψεις του σουνιτικού Ισλάμ είναι η φιλελεύθερη σχολή Χανάφι (επικρατούσα σε Τουρκία, Κεντρική Ασία, μέρος του Πακιστάν και Μεσοποταμία), η σχολή Σάφι (επικρατούσα σε Σουδάν, Σομαλία, Ινδονησία και Μαλαισία), η σχολή Μαλίκι (επικρατούσα στη Βόρεια Αφρική) και η πλέον σκληροπυρηνική σχολή Χανμπάλι (επικρατούσα σε χώρες του Κόλπου). Ο Γουαχαμπισμός βασίζεται στην τελευταία και όπως είδαμε πριν είναι η σκληρότερη μορφή φονταμενταλισμού μεταξύ των Σουνιτών.

⁵⁷ Mansoor, *Jordanian Exceptionalism*, σ.1.

δεν έχει τις καλύτερες σχέσεις με την Αδελφότητα, η τελευταία δεν προσπάθησε να εκμεταλλευτεί την «Αραβική Άνοιξη» και να δημιουργήσει κάποιο αντιβασιλικό ρεύμα.

Το δεύτερο παράδειγμα «κατευνασμού» είναι η Λιβανέζικη Χεζμπολά. Η απροκάλυπτη ισραηλινή επίθεση στο νότιο Λίβανο το 1982 οδήγησε στη δημιουργία της Σιϊτικής Χεζμπολά, με Ιρανική βοήθεια. Παρότι ξεκίνησε ως τρομοκρατική οργάνωση άλλαξε ριζικά τις μεθόδους και την πολιτική της. Η Τζούντιθ Πάλμερ Χάρικ, Αμερικανή καθηγήτρια Πολιτικών Επιστημών στο Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Βηρυτού επισημαίνει ότι «η οργάνωση αυτή μεταμορφώθηκε από ένα μυστικό ριζοσπαστικό παραμιλιταριστικό κίνημα σε ένα μετριοπαθές, λαοφιλές πολιτικό κόμμα, που διαθέτει αντιστασιακή πτέρυγα».⁵⁸

Η Χεζμπολά αφού διεξήγαγε μια εξαιρετική εκστρατεία ενημέρωσης της κοινής γνώμης δημιουργώντας τον υπερβολικά δημοφιλή τηλεοπτικό σταθμό αλ-Μανάρ, εμφανίστηκε ως «κόμμα» και προσαρμόστηκε άμεσα στους κανόνες του παιχνιδιού. Εδώ θα ανοίξουμε μια παρένθεση για να εξηγήσουμε εν συντομία το πολιτικό σύστημα του Λιβάνου. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένη εκπροσώπηση των Χριστιανών, των Σιιτών και των Σουνιτών μουσουλμάνων. Ο πρόεδρος είναι Χριστιανός, ο πρωθυπουργός Σουνίτης και ο πρόεδρος της Βουλής Σιίτης. Σε αυτό το περιβάλλον, η Χεζμπολά ως πολιτικό κόμμα έχει συμμαχήσει με την Αμάλ με την οποία ήταν «στα μαχαίρια» (όχι μόνο μεταφορικά), αλλά ακόμα και με Χριστιανούς Φαλαγγίτες και Φιλελεύθερους που είχαν πάρει το μέρος του Ισραήλ στον εμφύλιο, επιδεικνύοντας μια απίστευτη ιδεολογική ευελιξία. Άλλοτε προτάσσει την Αραβική ενότητα, άλλοτε την Σιϊκή θρησκευτική ταυτότητα, άλλοτε πάλι το Λιβανέζικο εθνικισμό με εξαιρετική αποδοχή από το εκλογικό σώμα. Αποτελεί σχεδόν πάντα μέρος του κυβερνητικού συνασπισμού και αποδεικνύει ότι δεν τίθεται κανένα θέμα ασυμβατότητας μεταξύ ενός ισλαμικού κόμματος και των δημοκρατικών διαδικασιών.

Πέραν του παραδείγματος της Χεζμπολά ή της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην Ιορδανία, το βέλτιστο παράδειγμα κατευνασμού είναι η πολιτική του Πακιστανού δικτάτορα Ζία ουλ Χακ, ο οποίος εκμεταλλεύτηκε το Ισλάμ για να εδραιωθεί στην εξουσία και ακολούθησε μια απόλυτα φιλοδυτική πολιτική. Η θρησκεία στο Πακιστάν αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα της κοινωνικής και

⁵⁸ Βλ. Harik, Hezbollah, σ. 52.

πολιτικής ζωής του τόπου, αφού η χώρα δημιουργήθηκε, ως η πατρίδα των «μουσουλμάνων της μεγάλης Ινδίας» και έχει το δεύτερο μεγαλύτερο μουσουλμανικό πληθυσμό στον κόσμο. Αν, δε, προσθέσουμε στους μουσουλμάνους του Πακιστάν και τους «αδελφούς» τους που έχουν παραμείνει στην Ινδία και το Μπανγκλαντές (πρώην «Ανατολικό Πακιστάν»), αποτελεί ουσιαστικά την «καρδιά» του μουσουλμανικού κόσμου⁵⁹. Συνεπώς, για τη νομιμοποίηση οιασδήποτε εξουσίας στο Πακιστάν, απαιτείται η συναίνεση του άτυπου ιερατείου.

Ο πρωθυπουργός του Πακιστάν, Ζούλφικαρ Άλι Μπούτο, εμπιστεύτηκε τον Μοχάμαντ Ζία ουλ Χακ, και τον έχρισε αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Στρατού το Μάρτιο του 1976, κάτι που αργότερα του στοίχισε τη ζωή. Ο μετέπειτα δικτάτορας αποτελεί τον μακροβιότερο ηγέτη στην ιστορία του Πακιστάν Ζία. Ο Μπούτο ήταν μέγας πολιτικός, ορισμός δημαγωγού, αλλά ποτέ δεν έχαιρε της αποδοχής του σουνιτικού ιερατείου, αφού ήταν σοσιαλιστής (συνεπώς, εχθρός του Ισλάμ) και σιΐτης (συνεπώς, «αιρετικός»)⁶⁰. Στις αρχές του 1977 τα «ισλαμικά κόμματα» δημιούργησαν ad hoc μια σημαντική αντιπολιτευτική συμμαχία, την οποία ονόμασαν Εθνική Συμμαχία του Πακιστάν (PNA - Pakistan National Alliance). Της συμμαχίας ηγείτο ο μουφτής Μαχμούντ του ισλαμικού κόμματος JUI και συμμετείχαν οι ηγέτες των άλλων ισλαμικών κομμάτων, όπως ο Μίαν Τουφαήλ Μοχάμαντ του JI και ο Αχμάντ Σαχ Νουρανί του JUP. Υπό πίεση, ο Μπούτο προκήρυξε εκλογές τις οποίες κέρδισε, αλλά το αποτέλεσμα των οποίων δεν αποδέχθηκε το PNA, που έκανε λόγο για βία και νοθεία και διεκδίκησε 40 «χαμένες» έδρες στο κοινοβούλιο. Ο Μασουντούντι στο οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί, με πύρινους λόγους κάλεσε το λαό να αντιδράσει και να ανατρέψει το καθεστώς του Μπούτο. Σε αυτό το κλίμα, στις 5 Ιουλίου 1977, ο στρατηγός Ζία ουλ Χακ έκανε πραξικόπημα και συνέλαβε τον πρόεδρο Μπούτο και τα μέλη της κυβερνήσεώς του.

Στην αρχή, όταν ανέλαβε την «προσωρινή» του διακυβέρνηση, ο Ζία, που δεν μπορούσε να καταργήσει τα ισλαμικά κόμματα, απλά απαγόρευσε «για λίγο» τις πολιτικές δραστηριότητες. Ο λόγος που δεν ένιωθε ιδιαίτερα ισχυρός ήταν ότι ο

⁵⁹ Σύμφωνα με το CIA Factbook, το Πακιστάν έχει πληθυσμό 176.000.000 εκ των οποίων οι 165.000.000 είναι μουσουλμάνοι, ενώ και το Μπανγκλαντές έχει πληθυσμό 156.000.000 εκ των οποίων τα 130.000.000 είναι μουσουλμάνοι. Στην Ινδία ζουν 150.000.000 μουσουλμάνοι και έτσι η συνολική περιοχή έχει 445.000.000 μουσουλμάνους, διπλάσιους από τον συνολικό πληθυσμό της Ινδονησίας (η χώρα με το μεγαλύτερο μουσουλμανικό πληθυσμό στον κόσμο) και εξαπλάσιους από τους μουσουλμάνους που ζουν στη μεγαλύτερη αραβική χώρα, που είναι η Αίγυπτος! Επιπρόσθετα, το Καράτσι, η μεγαλύτερη πόλη του Πακιστάν, έχει πληθυσμό ισοδύναμο με το μισό ολόκληρης της Σαουδικής Αραβίας.

⁶⁰ Το μικρό όνομα του Μπούτο «προδίδει» ότι είναι σιΐτης, αφού «Ζούλφικαρ Άλι» σημαίνει «το σπαθί του Άλι» και οι σιΐτες είναι η «φατρία του Άλι» (Shia = Shia t'Ali). Η έχθρα μεταξύ σιΐτων και σουνιτών συγκρίνεται με αυτή των ορθοδόξων και καθολικών κατά το Σχίσμα ή μεταξύ των Καθολικών και των Προτεσταντών μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα.

φυλακισθείς Μπούτο ήταν ακόμα δημοφιλής, τα «ισλαμικά κόμματα» ενωμένα και ορμητικά και ο στρατός δεν είχε συνέλθει από τον ταπεινωτικό πόλεμο του 1971, στον οποίο ανεξαρτητοποιήθηκε το Μπανγκλαντές. Ευθύς εξαρχής ο Ζία αναζήτησε νομιμοποίηση στο Ισλάμ. Όπως ο Μπούτο χρησιμοποιούσε τη φράση «ισλαμικός σοσιαλισμός», ο Ζία άρχισε να χρησιμοποιεί τη λέξη «ισλαμικός» στα πάντα, προχωρώντας σε μια «ισλαμοποίηση» της κοινωνίας. Τη μέρα που ανέλαβε επίσημα τα ηνία της εξουσίας, στο διάγγελμά του προς τον πακιστανικό λαό διακήρυξε «το Πακιστάν που δημιουργήθηκε στο όνομα του Ισλάμ, θα συνεχίσει να επιβιώνει μόνο αν παραμείνει προσκολλημένο σε αυτό. Για αυτό το λόγο θεωρώ ότι η εισαγωγή του 'ισλαμικού συστήματος' αποτελεί βασική προϋπόθεση προόδου για τη χώρα».⁶¹ Στην πρώτη του κυβέρνηση, ο Ζία τοποθέτησε σε σημαντικές θέσεις πολιτικούς των «ισλαμικών κομμάτων», οι οποίοι αποδέχθηκαν με χαρά τη νέα «προσωρινή» τους θέση.

Η πάροδος του χρόνου ισχυροποίησε τη θέση του «πιστού» Ζία και αδρανοποίησε τα «ισλαμικά κόμματα» μέχρι τη δίκη του Μπούτο. Στις 4 Απριλίου 1979 ο πρώην πρωθυπουργός κρεμάστηκε σε κοινή θέα, αφού το Ανώτατο Δικαστήριο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση του Δικαστηρίου της Λαχώρης, που τον καταδίκασε στην εσχάτη των ποινών ως ηθικού αυτουργού για τη δολοφονία του πατέρα του πολιτικού του αντιπάλου, Αχμέντ Ραζά Κασούρι. Όταν ο Μπούτο εκτελέστηκε, ο Ζία προκήρυξε μόνο δημοτικές εκλογές για το Σεπτέμβριο του 1979. Όμως διεξήγαγε τις εκλογές, χωρίς κόμματα, με «ανεξάρτητους» υποψηφίους, υποστηρίζοντας ότι «τα κόμματα δεν έχουν θέση στο Ισλάμ». Για να αποκτήσει η απόφασή του μεγαλύτερο κύρος, επικυρώθηκε από το «Συμβούλιο Ισλαμικής Ιδεολογίας», το οποίο ο ίδιος δημιούργησε και το οποίο γνωμοδότησε λέγοντας ότι η ιερά παράδοση («σούννα») και το Κοράνι, είναι αντίθετα στο δυτικό θεσμό των κομμάτων. Στις 19 Δεκεμβρίου 1984, λίγο πριν τις πρώτες «ελεύθερες» εθνικές εκλογές, ο Ζία διεξήγαγε ένα δημοψήφισμα ρωτώντας τον πακιστανικό λαό αν «υποστηρίζει την ισλαμοποίηση του νομικού συστήματος και εν γένει την ισλαμική ιδεολογία του Πακιστάν και αν η κυβέρνηση προχωρούσε επαρκώς στη διαδικασία της ισλαμοποίησης των διαφόρων θεσμών». Η απάντηση που έλαβε ήταν θετική με ψήφους υπέρ 98%, σε ένα δημοψήφισμα, το οποίο ήλεγξαν οι ένοπλες δυνάμεις, αλλά και η αποχή από αυτό θεωρούταν ποινικό αδίκημα, ώστε να μην καταγραφούν αντιδράσεις. Συνεπώς, μπορεί ο Ζία να ήρε το στρατιωτικό

⁶¹ Πρωτοσέλιδη καταχώρηση στην εφημερίδα "Pakistan Times" της 7^{ης} Ιουλίου 1977.

νόμο, όμως από το 1984 και μέχρι το θάνατό του, το 1988, η «δημοκρατία» ήταν απόλυτα ελεγχόμενη.

Το 1978 ο Ζία ουλ Χακ διακήρυξε ότι οι νόμοι του Πακιστάν θα βασίζονται εφεξής στο «Νιζάμ ι Μουστάφα», δηλαδή στο νομικό σύστημα που επέβαλε ο προφήτης Μωάμεθ στη Μεδίνα (622 – 632). Όλοι οι νόμοι θα έπρεπε να είναι σύμφωνοι με τον ισλαμικό νόμο, ο οποίος ήταν ένα δεύτερο σύνταγμα. Όποιος νόμος κρινόταν «αντισλαμικός» θα καταργούταν αμέσως και όλοι οι νόμοι θα περνούσαν για έγκριση, τόσο από το «Συμβούλιο Ισλαμικής Ιδεολογίας», όσο και από το «Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Ισλαμικού Νόμου», το οποίο ίδρυσε το 1980. Από το 1979, ο Ζία είχε δημιουργήσει ισλαμικά δικαστήρια για να δικάζουν υποθέσεις ηθικής τάξεως αλλά και ποινικού δικαίου σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο. Με δεδομένο ότι ακόμα και ο σοσιαλιστής Μπούτο είχε απαγορεύσει την κατανάλωση αλκοόλ και είχε κηρύξει την Παρασκευή ημέρα αργίας, ο «πιστός» Ζία προχώρησε σε υιοθέτηση κάποιων αυστηρών ισλαμικών νόμων σε θέματα κλοπής, μοιχείας ή πορνείας, με αποτέλεσμα να λάβουν χώρα κάποιοι ακρωτηριασμοί ή εκτελέσεις! Η επιβολή αυτών των τριτοκοσμικών ποινών, γνωστές ως «χουντούντ» (για τις κλοπές) και «ζίνα» (για τη μοιχεία), προαπαιτεί να υπάρχουν τέσσερις αυτόπτες μάρτυρες του εγκλήματος, κάτι πάρα πολύ δύσκολο. Επιπλέον, επέβαλε διαλείμματα για προσευχές, ενώ διοργάνωσε γιορτές, εκδηλώσεις και συνέδρια στο όνομα του Ισλάμ. Το 1980 ο Πακιστανός δικτάτορας δημιούργησε το «Σώμα Συμβούλων» στη θέση του καταργηθέντος κοινοβουλίου και το 1983 το «Συμβούλιο Ισλαμικών Υποθέσεων», τα οποία διακήρυξαν ότι ο «Πρόεδρος του Πακιστάν πρέπει να είναι τουλάχιστον 40 ετών, σε εξαιρετική φυσική κατάσταση και ψυχική υγεία, πιστός μουσουλμάνος με βαθιά γνώση σε ισλαμικά θέματα», περίπου δηλαδή σαν να έλεγαν ότι «ο Ζία ουλ Χακ αποτελεί τον τέλειο πρόεδρο».

Ποιά άλλη απόδειξη χρειάζεται κάποιος για να πεισθεί για την «ισλαμοποίηση» του Πακιστάν επί προεδρίας Ζία ουλ Χακ; Και όμως, το Πακιστάν στην ουσία απομακρύνθηκε από το Ισλάμ, γιατί ο λαός πείστηκε ότι το ακολουθεί με «θεατρικές» ή άνευ ουσίας ενέργειες και «μεταρρυθμίσεις», τη στιγμή που ο Ζία ακολουθούσε δυτικό τρόπο σκέψης, νομολογίες, οικονομική, αμυντική και εξωτερική πολιτική.⁶² Αντί να «αντιστέκεται», όπως κάνει συνήθως ο στρατός στο φονταμενταλισμό, τον «υιοθέτησε», με αποτέλεσμα να αποδυναμώσει τα «ισλαμικά

⁶² S.V.R. Nasr, *Pakistan*, άρθρο από την Robert Wuthnow, ed., *Encyclopedia of Politics and Religion*, (New York: Routledge, 1998), σ. 587-590.

κόμματα» και τους φανατικούς. Το βρετανικό νομικό σύστημα στην πραγματικότητα συνέχισε να ισχύει, αφού επεβλήθη η «σαρία», με την προϋπόθεση ότι δε θα επηρέαζε «το σύνταγμα, το αστικό δίκαιο, τη δικονομία και οικονομικά θέματα».

Επιπρόσθετα, ο Ζία έπεισε το λαό του ότι εφάρμοσε «ισλαμική οικονομία». Απαγόρευσε τη συλλογή τόκων και απέκτησε την αληθινή και αμέριστη υποστήριξη της μέσης τάξης. Με το μέτρο αυτό, απέκτησε δύναμη ο ιδιωτικός τομέας που είχε πληγεί από τα σοσιαλιστικά μέτρα του Ζούλφικαρ Άλι Μπούτο. Σε ένα περίφημο λόγο του προς το Πακιστανικό Εμπορικό Επιμελητήριο ο Ζία είπε ότι «το Ισλάμ επιθυμεί και επιβραβεύει τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες». Επί Ζία ουλ Χακ, το Πακιστάν είχε σημαντικότερο ρυθμό ανάπτυξης και ιδιωτικοποιήθηκαν αρκετές δημόσιες επιχειρήσεις. Ο Ζία αντί φορολογίας φρόντισε στο όνομα του Ισλάμ να συλλέγει το «ζακάτ», δηλαδή τη «φιλανθρωπία», που όπως είδαμε αποτελεί ένα από τους πέντε πυλώνες του Ισλάμ. Επίσης μια που το κράτος ήταν ταυτισμένο με το Ισλάμ, ο Ζία θεωρούσε ότι μπορεί να εισπράττει και το «ουσρ», δηλαδή την εισφορά των γαιοκτημόνων, ένα φόρο που κυμαίνεται από 5% έως 10% του εισοδήματός τους.⁶³

Ένα μικρό μέρος του «ζακάτ» αποδόθηκε σε μεντρεσέδες (θρησκευτικά σχολεία) διαφόρων σχολών σκέψεων και κυρίως Μπρέλβι και Ντεομπάντι, στα πλαίσια της «ισλαμικής εκπαίδευσης»⁶⁴. Το μόνο που πραγματικά έκανε ο Ζία για να «ισλαμοποιήσει» την εκπαίδευση ήταν να εισαγάγει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση την ανάγνωση του Κορανίου. Επίσης αναγνώρισε τους μεντρεσέδες ως ισοδύναμους των λοιπών σχολείων, επιλύοντας μια κοινωνική αδικία, αφού οι φτωχοί χωρικοί έστελναν τα παιδιά τους μόνο σε θρησκευτικά σχολεία, πετυχαίνοντας ταυτόχρονα να αποκλείσει έντεχνα από τη δημόσια παιδεία τους φονταμενταλιστές, που προτίμησαν να ακολουθήσουν «θρησκευτική παιδεία». Σε αυτό το μέτρο, πρέπει να προσθέσουμε και την κατάργηση των νεολαιών των κομμάτων και ιδιαίτερα των «θρησκευτικών κομμάτων», οι οποίες ήταν πανίσχυρες. Το «Ισλαμικό Πανεπιστήμιο» που ιδρύθηκε στο Ισλαμαμπάντ και το οποίο αποδίδεται στο Ζία, δημιουργήθηκε σχεδόν αποκλειστικά από δωρεές Σαουδαράβων, ώστε ο λαός να «διδάσκεται το σωστό, αυστηρό, Ισλάμ».⁶⁵

⁶³ S.V.R. Nasr, *Islamic Leviathan*, σ. 130 – 150.

⁶⁴ Οι Ντεομπάντι είναι αρκετά αυστηροί και αντιλαμβάνονται το Κοράνι περισσότερο «κατά γράμμα» σε σχέση με τους Μπρέλβι. Οι «Αλ ε Χαντίθ» είναι αραβικής προελεύσεως, συνδεδεμένοι με το αυστηρό σαουδαραβικό «γουαχαμπτικό» Ισλάμ. Από τα «θρησκευτικά κόμματα» του Πακιστάν, το Jamaat-i-Ulama-e-Islam (JUI) ήταν καθαρά Ντεομπάντι και το Jamaat-e-Ulama-Pakistan (JUP) ήταν καθαρά Μπρέλβι, με τα υπόλοιπα πολυσυλλεκτικά.

⁶⁵ Abbas Rashid, *Pakistan: The Ideological Dimension* από Mohammad Asqhar Khan, *Islam, Politics and the State* (London: Zed Books, 1985), σ. 67.

Συνεπώς, όπως και στη νομοθεσία και οικονομία, έτσι και στην εκπαίδευση, ο Ζία «ισλαμοποίησε» μόνο θεωρητικά το κράτος, ενώ στην πραγματικότητα απομόνωσε τα φονταμενταλιστικά στοιχεία.

Το σημαντικότερο είναι ότι η εξωτερική και εσωτερική πολιτική είχε μεγαλύτερη δυτική στροφή από το παρελθόν, αφού τα αντιδραστικά «ισλαμικά κόμματα» είχαν πρακτικά διαλυθεί, μέσα σε ένα τόσο «ισλαμοποιημένο» κράτος. Η κυβερνώσα ελίτ (κοσμικοί κύκλοι, στρατός, μεγαλογαιοκτήμονες, γραφειοκράτες) συνέχισε να ζει ένα «βρετανικό» τρόπο ζωής, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά. Το τελικό μας συμπέρασμα είναι πως ο Ζία χρησιμοποίησε το Ισλάμ για να κυβερνήσει επί μια δεκαετία χωρίς ουσιαστική αντιπολίτευση, χρησιμοποίησε το πολιτικό σύστημα και τα «θρησκευτικά κόμματα» για να εξολοθρεύσει τον Μπούτο, χρησιμοποίησε τους Σαουδάραβες για να ανασχέσει το Ιράν και τους Αμερικάνους για να ανασχέσει τον κομμουνισμό, χρησιμοποίησε τους Ταλιμπάν για να «κατακτήσει» το Αφγανιστάν και τους «μουτζαχεντίν» που έμεναν σιγά – σιγά άνεργοι για να τους στρέψει κατά της Ινδίας στο Κασμίρ. Χαρισματικός ηγέτης, έδειξε στη Δύση το δρόμο για την ανάσχεση του φονταμενταλιστικού Ισλάμ, όχι με «σταυροφορίες», αλλά με έξυπνες, «θεατρικές» παραχωρήσεις και συμμετοχή αντί του αποκλεισμού. Το μοντέλο διακυβέρνησής του, αν μελετηθεί, μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον ως μια εναλλακτικά, αξιόπιστη λύση διακυβέρνησης σε χώρες με πλειοψηφία μουσουλμανικού πληθυσμού, αφού επί προεδρίας του, ελάχιστα πράγματα άλλαξαν στο Πακιστάν, που διατήρησε το «βρετανικό» χαρακτήρα που είχε από το 1947.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας, το Ισλάμ έχει την ιδιαιτερότητα να είναι παράλληλα θρησκεία και σύστημα δικαίου. Ενώ η «ούμμα», η κοινότητα των πιστών, δε διαχώριζε έθνη ή φυλές και ομοίως θεωρούσε ότι ο Ηγέτης της ήταν παράλληλα θρησκευτικός και πολιτικός, η εξέλιξη της θρησκείας ανέδειξε διάφορες αυτοκρατορίες και στο τέλος το «Χαλιφάτο» που έδρευε στην Κωνσταντινούπολη δεν είχε καμία επιρροή πάνω στους πιστούς.

Η ηθική και πολιτική κατάρρευση όλων των μουσουλμάνων κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας, αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού. Αφού οι Μουσουλμάνοι δέχονται επίθεση και αποτυγχάνουν στον αμυντικό τους πόλεμο («τζιχάντ»), σημαίνει ότι δεν έχουν τη στήριξη του Θεού. Αυτό είναι το βασικό επιχείρημα της σχολής της αναγέννησης του Ισλάμ από το οποίο ξεπηδά το σύγχρονο Πολιτικό Ισλάμ. Ο Θεός δε «γύρισε την πλάτη» στους πιστούς. Οι πιστοί αλλοίωσαν τα λεγόμενα του Θεού και επηρεασμένοι από τη Δύση ή τον Ινδουισμό επέστρεψαν στην εποχή της «παγανιστικής άγνοιας». Η μόνη σωτηρία τους θα είναι η επιστροφή στις αρχές και την ηθική του Ισλάμ.

Από τον Πακιστανό Μασουτούντι, στον Χασάν αλ-Μπανά, τον Κουτμπ, και τον Σιΐτη ηγέτη Αγιατολλά Χομείνι, αυτό το μήνυμα δόθηκε στις μουσουλμανικές κοινότητες, άλλοτε με ήπιο και άλλοτε με ριζοσπαστικό τρόπο. Δημιουργήθηκαν μη κυβερνητικές οργανώσεις, σωματεία και φυσικά η διεθνής κοινότητα των Αδελφών Μουσουλμάνων. Κάποιοι εξ' αυτών ακολούθησαν εξτρεμιστικό βίαιο τρόπο και ίδρυσαν ή εντάχθηκαν σε περιώνυμες τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα. Άλλοι επέστρεψαν στις «μουσουλμανικές ρίζες» χωρίς όμως να επικαλούνται ή επαγγέλλονται τη βία.

Το πιο σημαντικό για την ανάλυσή μας τμήμα ήταν αυτό που αναζήτησε με πολιτικό τρόπο και ακτιβισμό τη νομή της εξουσίας και τη συμμετοχή στα κοινά. Εκτός από τα πρωτοπόρα και πάμπολλα ισλαμικά κόμματα της Νότιας Ασίας, η Μέση Ανατολή έχει πλήθος κομμάτων, τα οποία συμμετέχουν στις πολιτικές διαδικασίες. Ιδιαίτερα επιτυχημένο είναι το ΑΚΡ στην Τουρκία, η σιΐτική Χεζμπολά στο Λίβανο και φυσικά όλα τα παρακλάδια ή παράγωγα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, από το Μαρόκο μέχρι την Παλαιστινιακή Χαμάς. Είδαμε ότι η

«Αραβική Άνοιξη» αποτέλεσε μια χρυσή ευκαιρία για αυτά τα κόμματα, που είτε από άστοχους χειρισμούς, είτε από εξωτερικές παρεμβάσεις (τις περισσότερες φορές από ένα συνδυασμό των ανωτέρω παραγόντων), δεν αξιοποίησαν. Τις επιτυχίες στις εκλογές ακολούθησαν αποτυχίες, αντεπαναστάσεις, εμφύλιοι και χαοτικοί διχασμοί. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, όπου φάνηκε πως η Δύση «καταδιώκει» το δημοκρατικά εκλεγμένο Πολιτικό Ισλάμ, γεννήθηκε το πολύ επικίνδυνο υβρίδιο του «Ισλαμικού Χαλιφάτου», το οποίο δεν αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης, λόγω της περιορισμένης έκτασης της παρούσας διατριβής.

Ακολουθως, και για να καταλήξουμε σε προτάσεις για την ευρύτερη αντιμετώπιση του Πολιτικού Ισλάμ, ασχοληθήκαμε με το φαινόμενο της Ισλαμοφοβίας, το οποίο βοηθά την άνοδο των εξτρεμιστών. Έχοντας ήδη αναλύσει τα συνηθισμένα λάθη περί την έννοια του «Ιερού Πολέμου» («τζιχάντ»), προχωρήσαμε στην κατάρριψη των ακολούθων «μύθων»:

α. Το Ισλάμ είναι κατ' ανάγκη φονταμενταλιστικό σε αντίθεση με τις υπόλοιπες θρησκείες και οι φονταμενταλιστές κατ' ανάγκην βίαιοι.

β. Το Ισλάμ σε αντίθεση με τις υπόλοιπες θρησκείες επιθυμεί το βίαιο προσηλυτισμό των αλλοθρήσκων.

γ. Όλοι οι μουσουλμάνοι είναι ίδιοι και οπισθοδρομικοί και αυτό οφείλεται στο Ισλάμ. Το ισλαμικό δίκαιο απαιτεί δολοφονίες και όπου επικρατεί η Σαρία, υπάρχουν ακρωτηριασμοί και δολοφονίες.

δ. Όλοι οι Άραβες είναι φανατικοί μουσουλμάνοι και η θρησκεία τους ωθεί στην τρομοκρατία. Η νέα παγκόσμια τρομοκρατία είναι ισλαμική και οι τρομοκράτες θρησκόληπτοι, αγράμματοι και φανατικοί.

ε. Οι γυναίκες στο Ισλάμ είναι αντικείμενα και το Ισλάμ είναι ασύμβατο με τη δημοκρατία.

Εξηγώντας τους ιστορικούς λόγους για την Ισλαμοφοβία στην Ελλάδα, αναλύσαμε τους διακριτούς μουσουλμανικούς πληθυσμούς στη χώρα μας: Ξεκινώντας από τους εξισλαμισθέντες Έλληνες της Θράκης με απόλυτα Ελληνική εθνική συνείδηση, τους Πομάκους, τους Ρομά, και κάποιους τουρκογενείς Έλληνες, προχωρήσαμε σε κοινότητες στα Δωδεκάνησα και την Κρήτη, στους Αλβανούς πρώτης ή δεύτερης γενιάς που ανακάλυψαν εκ νέου τη θρησκεία και τέλος στον τεράστιο αριθμό των μεταναστών και λαθρομεταναστών. Αφού διαπιστώσαμε τις διαφορές στον τρόπο που αντιμετωπίζουν τη θρησκεία οι ανωτέρω ομάδες,

προσπαθήσαμε να κάνουμε κάποια ανάλυση για τους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου.

Παρουσιάσαμε δυο βασικές επιλογές: την καταδίωξη και τον «κατευνασμό», ήτοι την αποδοχή συμμετοχής του Πολιτικού Ισλάμ στα «κοινά». Χρησιμοποιήσαμε ως παράδειγμα καταδίωξης την αντιμετώπιση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην Αίγυπτο και τη Συρία και σαν παράδειγμα κατευνασμού, τη συμμετοχή της Αδελφότητας σε κυβερνήσεις της Ιορδανίας και της Χεζμπολά σε κυβερνήσεις του Λιβάνου. Όμως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα κατευνασμού, ήταν η μετριοπαθής ισλαμοποίηση της κοινωνίας από τον Πακιστανό δικτάτορα Ζία ουλ Χακ, που εξουδετέρωσε τα ισλαμικά κόμματα και παράλληλα διατήρησε πλήρως δυτικοποιημένο περιβάλλον, με κοσμική νομοθεσία, εξωτερική και οικονομική πολιτική.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στηριχθέντες στην ανωτέρω έρευνα, θεωρούμε ότι ο κατευνασμός του Πολιτικού Ισλάμ αποτελεί τη βέλτιστη «αντιμετώπιση» του φαινομένου. Η Μουσουλμανική Αδελφότητα της Αιγύπτου έχει υποστεί συντριπτικά πλήγματα επί δεκαετίες, αλλά πάντα επιστρέφει θεαματικότερα. Είναι αμφίβολο έως και αδύνατο να φανταστούμε μια πολιτική εξίσωση που να αφορά στο μέλλον αυτών των χωρών χωρίς τον παράγοντα του Πολιτικού Ισλάμ.⁶⁶ Επίσης, τα παραδείγματα της Χεζμπολά και της Μουσουλμανικής Αδελφότητας της Αιγύπτου μας πείθουν ότι όταν οι ισλαμιστές έρχονται στην εξουσία γίνονται ρεαλιστές εξ' ανάγκης του πολιτικού παιχνιδιού και συνεργάζονται ακόμα και με «εχθρούς» τους.

Στη χώρα μας δεν υφίσταται Πολιτικό Ισλάμ. Σε πρώτη φάση δε θα πρέπει να καταδιωχτεί γενικά το Ισλάμ, γιατί οι πιο συντηρητικοί μουσουλμάνοι θα γίνουν φανατικοί και εξτρεμιστές, ενώ οι πιο κοσμικοί θα αναζητήσουν «εθνικιστικές» διεξόδους στην Άγκυρα και τα Τίρανα. Θα μπορούσαμε να προτείνουμε την εξέταση του ενδεχομένου να χρησιμοποιηθεί το ελεγχόμενο μετριοπαθές Ισλάμ ως φυγόκεντρος δύναμη για κάποια μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας που έχουν τουρκική συνείδηση, αλλά και ως παράγων ώσμωσης με τους Αλβανούς της 2^{ης} και 3^{ης} γενιάς που ζουν στην Ελλάδα. Η περίπτωση αυτή αποδυναμώνει την τυχόν δημιουργία θυλάκων αλβανικού ή τουρκικού εθνικισμού και αντίστοιχα πακιστανικού

⁶⁶ Κυριακίδης Κλεάνθης, «Το Πολιτικό Ισλάμ και η Αραβική Άνοιξη», σε Κουσκουβέλης Ηλίας (εκδ), *Η Αραβική Άνοιξη* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2012).

σκληροπυρηνικού ντεομπαντικού ή γουαχαμπικού Ισλάμ στη χώρα μας. Όμως πριν προχωρήσουμε σε κάποια τέτοια κίνηση θα πρέπει με κάποιο τρόπο να χαρτογραφηθεί η μουσουλμανική κοινότητα που ζει νόμιμα ή παράνομα στη χώρα μας. Πόσοι είναι οι άνδρες και πόσες οι γυναίκες; Ποια σχολή σκέψης του Ισλάμ ακολουθούν; Πως αισθάνονται έναντι της φιλοξενούσας χώρας; Έναντι της Ευρώπης; Συνεπώς, σε πρώτη φάση προτείνεται η προσεκτική αντιμετώπιση του Ισλάμ και η περαιτέρω έρευνα για να δούμε πιθανότητα αξιοποίησης ελεγχόμενου μετριοπαθούς πολιτικού Ισλάμ.

Τέλος, αν αποφασισθεί η δημιουργία ή η αποδοχή της ύπαρξης Πολιτικού Ισλάμ, θα πρέπει να διασφαλισθεί η δυνατότητα ελέγχου του, κάτι ιδιαίτερα δύσκολο, ίσως και ουτοπικό. Αν εκτιμηθεί ότι κάτι τέτοιο είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο, θα ήταν καλή η ανασύσταση των Σουφικών τεκέδων, με τάγματα όπως οι Μπεκτασήδες, ώστε de facto να δημιουργηθούν τριβές μεταξύ των μουσουλμάνων και να μην υφίσταται το μονολιθικό Ισλάμ που μέχρι ενός σημείου ελέγχεται από την Άγκυρα.

Επίσης πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι στη διεθνή αρένα, η επικράτηση του Πολιτικού Ισλάμ στην Τουρκία και προσωρινά στον αραβικό κόσμο, έπαιξε τον κύριο ρόλο για το σχηματισμό νέων συμμαχιών και ιδιαίτερα ενός άξονα Καΐρου - Τελ Αβίβ - Λευκωσίας - Αθήνας. Προτείνεται η διατήρηση αυτού του άξονα με ιδιαίτερη προσοχή για να μην περάσει η χώρα μας την εικόνα μιας «αντισλαμικής» συμμαχίας. Η μέχρι πρότινος απόσταση που τηρούσε η χώρα από το Τελ Αβίβ, παράλληλα με τη σταθερή στήριξη των Παλαιστινίων και τις εξαιρετικές σχέσεις με τον Αραβικό κόσμο, είχε οδηγήσει στην μηδενική «ισλαμική τρομοκρατία» στη χώρα μας. Είναι προφανές ότι μια σοβαρή χώρα με πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική δεν πρέπει να μπαίνει σε λογικές ή νοοτροπίες «άσπρο - μαύρο» και να αναπτύσσει τις σχέσεις της με το Ισραήλ, χωρίς να καταστρέφει αυτές με τον αραβο-μουσουλμανικό κόσμο.

Ιδιαίτερα για το θέμα της Παλαιστίνης θα πρέπει να κεφαλαιοποιήσουμε την συνεχή και αδιαπραγμάτευτη στήριξή μας. Ο ηγέτης της Αλ Κάιντα, Αϊμάν αλ Ζαουαχίρι διακήρυξε κάποτε: «Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι το Παλαιστινιακό είναι το ζήτημα που γεμίζει με τα ίδια συναισθήματα όλους τους Μουσουλμάνους από το

Μαρόκο ως την Ινδονησία εδώ και πενήντα χρόνια. Επίσης ενώνει όλους τους Άραβες, πιστούς και απίστους, καλούς και κακούς»⁶⁷.

Εν κατακλείδι, συνολικά για τη Δύση η λύση είναι η συνεργασία με το μετριοπαθές Πολιτικό Ισλάμ, κάτι που αποτελεί και ιστορική ευκαιρία. Ακόμα και οι πιο σκληρές φωνές μαλακώνουν όταν η ιδεολογία έρχεται σε σύγκρουση με την καθημερινότητα και είναι βέβαιο ότι ο ρεαλισμός που το Πολιτικό Ισλάμ επέδειξε ακόμα και όταν δεν είχε εξουσία, θα επικρατήσει και τώρα. Η Δύση θα πρέπει να κερδίσει εκ νέου τη χαμένη της αξιοπιστία στον Αραβικό κόσμο. Να στηρίξει έμπρακτα τη δημοκρατία ακόμα και αν διαφωνεί πολιτικά με τα αποτελέσματά της. Μπορεί το μυωπικό μας συμφέρον να είναι η στήριξη καθεστώτων τύπου Μουμπάρακ ή Σίσι, αλλά το μακροχρόνιο συμφέρον μας είναι η στήριξη της λαϊκής θέλησης και η συνεργασία με το Πολιτικό Ισλάμ, ώστε να μην επικρατήσει το ριζοσπαστικό Ισλάμ. Πρέπει να συνεργαστούμε με αυτούς που θεωρούσαμε εχθρούς μας γιατί στις διεθνείς σχέσεις δεν υπάρχει νομοτελειακή φιλία. Υπάρχουν συμφέροντα. Πρέπει να στηρίξουμε τη δημοκρατία, όχι ορμώμενοι από ιδεαλισμό, αλλά από πολιτικό ρεαλισμό και ίδιο συμφέρον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Βιβλιογραφία

⁶⁷ Βλέπε Ayman Al Zawahiri, Knights Under the Prophet's Banner (2001) στο Walter Laqueur (ed.), Voices of Terror σ. 431.

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

5ης ΕΣ Διαδικτυακής Μάθησης

Αθήνα, 15 Ιουνίου 2015

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» στην Ατομική Διατριβή «Εξέλιξη του Πολιτικού Ισλάμ και επιλογές αντιμετώπισης: Καταδίωξη ή κατευνασμός; Ισλαμοφοβία και Ισλάμ στην Ελλάδα» του Αντχου Κ. Κυριακίδη ΠΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ahmed Akbar, *Islam Today: A short introduction to the Muslim World* (London: I.B. Tauris, 1999).
2. Alex Woolf, *Φονταμενταλισμός*, (Αθήνα, Σαββάλας, 2004).
3. Alexis Arief, *Political Transition in Tunisia*, (CRS Report for Congress RS21666), 16 Δεκεμβρίου 2011.
4. Ali Rahnama (ed), *Pioneers of Islamic Revival*, (London, Zed Books, 1994).
5. Amnesty International, *Egypt: Court recommends death sentences for Morsi, more than 100 others, in 'charade trials,'* 16 Μαΐου 2015
6. Anne Marie Baylouny, "Emotions, Poverty or Politics: Misconceptions About Islamic Movements", *Strategic Insights, Vol. III, Issue 1*, Ιανουάριος 2004.
7. Bernard Lewis, *What Went Wrong?* (Oxford: Oxford University Press, 2002).
8. Bokhari Raana, *Islam, The Complete Illustrated Guide*, (London: Hermes House, 2009).
9. Carrie Rosefsky Wickham, *Mobilizing Islam: Religion, Activism and Political Change in Egypt* (New York: Columbia University Press, 2003).
10. Caryle Murphy, *Passion for Islam: Shaping the Modern Middle East: the Egyptian Experience*, (New York: Scribner, 2002).
11. Daniel Byman & Natan Sachs, «Η τρομοκρατία των εποίκων», *Foreign Affairs Hellenic Edition*, 20 Δεκεμβρίου 2012.
12. Daniel Norman, *Islam and the West: The making of an image* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1960)
13. Elie Barnavie, *Φονικές Θρησκείες*, (Αθήνα, Πόλις, 2007).

14. Gerald McLaughlin, "Infitah in Egypt: An Appraisal of Egypt's Open-Door Policy for Foreign Investment" *Fordham Law Review*, 46/5, 1978.
15. Gilles Kepel, *Jihad, the Trail of Political Islam* (Cambridge: Belknap Press of Harvard, 2002).
16. Hasan al-Banna, *Five Tracts of Hasan Al-Banna*, (Berkeley: University of California Press, 1978).
17. Huston Smith, *The World's Religions* (San Francisco: Harper Collins, 1991).
18. Ikhwan Web (Official MB site), *Syria Muslim Brotherhood Issues Post-Assad State-for-All Commitment Charter*, 7 Απριλίου 2012.
19. Jane Corbin, *Al-Qaeda* (New York: Thunder's Mouth Press/ Nation Books, 2002).
20. Jason Burke, *Al Qaeda, The True Story of Radical Islam*, (London: I. B. Tauris, 2004).
21. Jeremy Sharp & Christopher Blanchard, *Unrest in Syria and US Sanctions Against the Asad Regime*, (CRS Report for Congress RL33487), 9 Νοεμβρίου 2011
22. Judith Palmer Harik, *Hezbollah, the Changing face of Terrorism* (New York: I.B. Tauris, 2004).
23. Khaleb Hroub, *Hamas, Political Thought and Practice* (Washington DC: Institute for Palestine Studies, 2002).
24. Κλεάνθης Κυριακίδης, «Το Πολιτικό Ισλάμ και η Αραβική Άνοιξη», σε Ηλίας Κουσκουβέλης (εκδ), *Η Αραβική Άνοιξη* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2012).
25. Κλεάνθης Κυριακίδης, Έντουαρντ Σαϊντ, από τη μόνιμη στήλη «Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής Σκέψης», *Ελληνική Άμυνα και Ασφάλεια*, τεύχος 33, Νοέμβριος 2008.
26. Kleanthis Kyriakidis, *21st Century Terrorism: Wrong Diagnosis, Inadequate Remedy*, Master Of Arts Thesis, NPS, Monterey, CA, Ιούλιος 2005.
27. Mahmood Mamdani, "Whither Political Islam?" Review Essay from *Foreign Affairs*, Ιανουάριος-Φεβρουάριος, 2005.
28. Mansoor Moaddel, *Jordanian Exceptionalism*, (New York: Palgrave, 2002).

29. Mark Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God* (Berkeley: University of California Press, 2003).
30. Nikki R. Keddie, *Sayyid Jamal Ad-Din Al-Afghani, A Political Biography*, (Berkeley: University of California Press, 1972).
31. Patrick Kingsley, "Egypt sentences to death 529 supporters of Mohamed Morsi", *The Guardian*, 24 Μαρτίου 2014.
32. Philip Hitti, *History of the Arabs from The Earliest Times to The Present*, (London: Macmillan, 1970).
33. R.W.Southern, *Western Views of Islam in the Middle Ages*, (Cambridge: Harvard University Press, 1962).
34. Rashid Abbas, «Pakistan: The Ideological Dimension» από *Mohammad Asqhar Khan, Islam, Politics and the State* (London: Zed Books, 1985).
35. Richard Spencer, "Aboud al-Zumour, Islamic Jihad mastermind of Sadat's murder, comes in from the cold after Egypt election", *The Telegraph*, 3 Δεκεμβρίου 2011.
36. Robert Leiken & Steven Brooke, "The Moderate Muslim Brotherhood", *Foreign Affairs*, Μάρτιος-Απρίλιος 2007.
37. Roderic H. Davison, *Reform in The Ottoman Empire 1856-1876*, (Princeton University: Gordian Press, 1973).
38. Rubin Barry, *Understanding the Muslim Brotherhood*, Foreign Policy Research Institute, Ιούλιος 2012.
39. S.V.R. Nasr, *The Vanguard of the Islamic Revolution* (Berkeley: University of California Press, 1994).
40. S.V.R. Nasr, *Islamic Leviathan*, (Oxford: Oxford University Press, 2001).
41. S.V.R. Nasr, "Pakistan", άρθρο από την Robert Wuthnow, (ed.), *Encyclopedia of Politics and Religion*, (New York: Routledge, 1998).
42. Said Edward, *Covering Islam* (London: Vintage, 1997).
43. Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (New York: Simon and Schuster, 2003).
44. Seymour Hersh, *Chain of Command*, (New York: Harper Collins, 2004).
45. Steven Stalinsky, "AQAP Releases Issues VIII and IX of Its English-Language Magazine 'Inspire', Calling for Lone-Wolf Jihad Attacks Targeting

'Populations'; Permitting Chemical and Biological Weapons”, *Inquiry & Analysis Series Report No.831*, Middle East Media Research Institute, 7 Μαΐου, 2012

46. Syrian Human Rights Committee, *Thirty three years on the Hama Massacre: The Criminals Remain Outside the Realm of Justice*, 2 Φεβρουαρίου 2015.

47. Thomas Pierret, *The Syrian Baath Party and Sunni Islam: Conflicts and Connivance*, Crown Center for Middle East Studies, Φεβρουάριος 2014.

48. Toni Johnson & Lauren Vriens, *Islam: Governing Under Sharia*, Council on Foreign Relations, 24 Οκτωβρίου 2011.

49. Walter Laqueur (ed.), *Voices of Terror*, (New York: Reed Press, 2004).

50. Yevgeny M. Primakov, *A World Challenged* (Washington D.C.: Brookings/Nixon Center, 2004).

51. Yigal Carmon & H. Migron, “New Trend in Al-Qaeda's Recruitment Efforts: American Muslims Should Carry the Burden of Jihad in U.S.”, *Inquiry & Analysis Series Report No.639*, Middle East Media Research Institute, 19 Οκτωβρίου 2010.